

Vakfiyesinin İhtiva Ettiği Bilgiler Işığında Mimar Sinan

İbrahim ATEŞ

Ölümünün 400. yıldönümünde milletçe rahmet, minnet ve şükranla andığımız merhum Mimar Sinan, kişiliği, becerisi ve eserleriyle iftihar edip gurur duyduğumuz dünya çapında önemli bir yer ve şöhrete sahip olan büyük bir Türk'tür. Medeniyet âlemine kazandırdığı ölümsüz eserlerle Türk'ün dehâsını dile getiren bu büyük insanın, sadece bir Mimar olduğunu sanmak büyük bir yanılgıya düşmek olur. Eldeki belgeler, onun dâhî bir Mimar olduğu kadar, sosyal yardımlaşma, dayanışma ve bütünleşmeye olağanüstü önem veren büyük bir vâkîf olduğunu ortaya koymaktadır. Hayatı, sürekli yenilikler peşinde koşan bir reformcu, değişik düzenleme ve uygulamalarda bulunan başarılı bir planlamacı ve dünyası kadar ahiretini de gözeten basîret sahibi ihlaslı bir Müslüman olduğunu göstermektedir. Mimarî mehâbetini ve meslekî mahâretini meydana getirdiği muhtelif ve müteaddid eserlerle isbat eden bu insan, ruhundaki yüceliği kurduğu vakfın vakfiyesinde öngördüğü hayrî, sosyal ve kültürel şartlarla izhâr etmektedir.

Tetkik edildiğinde görüleceği üzere, Mimar Sinan'ın yaptığı eserlerin büyük çoğunluğu vakîf eserlerdir. Padişah, Vâlide Sultan, Şehzâde, Sadr-ı âzam, Vezir, Nâzır, Paşa, Kazasker, Ağa, Defterdar, Kethüdâ, Haseki, Şehremini, Kapıbaşısı, Rûznâmçeci, Nişancı, Hekimbaşı ve benzeri devlet adamlarının yanında, takyeci, simkeş, turşucu, kuyumcu, kasap, arpacıbaşı, kürkçübaşı gibi esnaf ve meslek mensuplarının kendisine yaptırıp vakfettikleri yüzlerce vakîf eseri gören Mimarbaşının, çağında hızla gelişen vakîf sahasında birşey yapmamış olması düşünülemezdi. Kişinin yapıp veya yaptırıp vakfederek insanların hizmetine terk ve tahsis ettiği eserlerle, onların gönüllerinde yaşayıp ölümsüzleşeceğini müdrîk olan böyle basîretli bir insanın, böylesine verimli olan bir yatırımı ihmal etmesi tasavvur edilemezdi. Yöneten-yönetilen, kadın-erkek, varlıklı-varlıksız herkesin koşarak yarış edercesine az veya çok demeden birşeyler vakfettiği bir ortamda Sinan'ın böyle bir yöne yönelmemiş olması ondan beklenemezdi.

İşte bu düşüncelerle, vakîf belgeler ve diğer kaynaklar üzerinde yaptığımız araştırma ve incelemede Sinan'ın bu alanda da seçkin bir yeri olduğunu gördük. Kurduğu vakfa ait vakfiyenin tetkiki sonucunda, "Mimar Koca Sinan" diye bilinen bu büyük insanın aynı zamanda "Vâkîf Hoca Sinan" olduğunu anladık. Mimarîdeki mahâreti ve sanat dünyasındaki şöhreti ile, ileri gelen Türk büyükleri arasındaki müstesnâ yerini alan bu hayırsever zâtın, varlığını Allah rızası doğrultusunda, vatan ve milleti yararına vakfeden yüce ruhlu vâkîflardan biri olduğuna muttali' olduk. Durup dinlenmeden çalışıp, el emeği ve alın teriyle elde ettiği helâl mal ve servetini vakfederek, bir çok hayrî, sosyal ve kültürel

gayelerle ilelebed Müslüman-Türk Milleti'nin hizmet ve himayesine tevdi' ettiği ni gördük. Aile fertlerini, oturduğu mahalle ve çevre sâkinlerini, doğup büyüdüğü yöre halkını ve bilumum insanları kendisinden çok düşünen bu şefkat şâhikasının sahip olduğu taşınır ve taşınmaz bir çok varlığını vakfettiğini vurguladığı vakfiyesinde, insanların ötesinde diğer birçok canlıları da düşündüğünü öğrendik. Köyü olan Ağırmaş'ta yapıp vakfettiği çeşmeye su içmek üzere gelen hayvanların dinlenmesi için, çeşmenin etrafında geniş bir alanı vakfettiğini gördük. Din eğitiminin yanında dil eğitimini, dünya imarının yanında ahiret hazırlığını, yakınlarının yanında yabancıları ve insanların yanında hayvanları ihmal etmeyen sarsılmaz inanç, tükenmez şefkât, sayısız meziyet ve sınırsız hamiyet sahibi yüce ruhlu bir insan olduğunu anladık. Vakfiyesinde yer alan bilgilerin ışığında, ruhundaki yüceliğin, yaptığı eserlerin yüceliğinden çok daha fazla olduğu kanaatine vardık. Allah nzasının dışında birşey düşünmeyip, ölümünden sonra rahmet ve hayır dua ile anılmaktan başka birşey gözetmediğini anladık.

Diğer taraftan Sinan'ın vakfiyesini dikkatle incelediğimizde çok ve çeşitli mal varlığını vakfettiğini gördük. Gelir getirici bir takım emlakın yanında, oturduğu evini, yetiştirdiği bahçesini, okuduğu kitabını, cebindeki parasını ve defnolunacağı türbesini vakfettiğine tanık olduk. Namaz kılan müslümanlar için mescid, okuyan çocuklar için mektep, susayan ve temizlenme ihtiyacını duyan insanlar için çeşme, dinlenmeye muhtaç olan hayvanlar için arazi, Vakfında görev yapacak bazı görevlilerle, çocukları ve azadlıları için oturacakları evleri ve çalışan meslek sahipleri için işyeri olacak dükkânları vakfetmesinden, çok yönlü vakıf düşüncesine sahip olduğunu anladık. Hayrî, sosyal ve kültürel hizmetler sunmak üzere yapıp vakfettiği hayrat yapılarının hayâtiyetini sağlamak, görevlilerin giderlerini karşılamak ve öngörülen sosyal ve hayrî hizmetlere kaynak olmak üzere taşınır ve taşınmaz bir takım varlığını vakfettiğini öğrendik. Mescid, mektep, çeşme, suyolu, su, türbe ve kitap gibi hayrâtın yanında birçok mal varlığını vakfederek ilelebed müslüman Türk milletinin hizmet ve himâyesinde tahsis ve tevdi' ettiğini gördük. Vakfettiği varlığın 18 menzil, 38 dükkân, 9 ev, 1 arazi, 4 çeşme, 1 büyük bahçe, 1 kayıkthane, 2 su, 1 suyolu, 4 gözlü bir değirmenin vergisi, 1 mescid, 2 mekteb, 1 türbe, 1 kitap ve 300 bin gümüş akçeden ibaret olduğunu anladık. Ayrıca vakfedilen bu varlıktan elde edilecek gelirden, vakfiyede 23 kalem halinde belirtilen hayrî, sosyal ve kültürel şartların gerçekleştirilmesi için 45.265 akçe, 11 kalem halinde belirtilen yerlerin yıllık mukataa gideri olarak da 1322 akçe olmak üzere toplam olarak yılda 46.587 akçe harcanmasının şart edildiğini gördük. Bu meblağın 7.4.1988 tarihinde yaptığımız değerlendirmeye yaklaşık olarak 84.199.479 TL sı karşılığı olduğunu tesbit ettik.

Bunların dışında "Mimar Sinan Vakfı" adlı Eserimizde, Sinan Vakfının kuruluşu, yönetimi, denetimi, mal varlığı, hizmet şartları ile vakfiyesi hakkındaki görüşler ve ihtiva ettiği düşünceler gibi önemli konuları belgeleriyle birlikte detaylı bir şekilde dile getirmeye çalıştık.

Mimar Sinan'ın vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü merkez Arşivindeki 576 (7/1) nolu ve Vakfiye-i Sâbi' Mükerrer Mücedded İstanbul adlı defterin 23-28. sayfalarında ve 14. sırasında kayıtlıdır. Tarihsiz olmakla beraber ihtiva ettiği bazı bilgilerle, ifadelerden 1566-1583 tarihleri arasında tescil edildiği anlaşılmaktadır. Büyük boy ve dikdörtgen biçiminde 6 sayfadan oluşan bu vakfiyenin 1 ve 6. sayfaları 25'er satır, 2 ve 5. sayfaları 33'er satır, 3 ve 4. sayfaları da 35'er satır olmak üzere toplam olarak 186 satırdan ibarettir.

Daha önce bazı araştırmacılarla yazarlar bu vakfiye üzerinde durup bir takım bilgiler elde etmişler ise de, bir hayli okuma hatası yaptıklarından dolayı istenilen bazı inceliklere ulaşamamışlardır. Örneğin konu üzerinde en fazla dur-

muş olan rahmetli İbrahim Hakkı Konyalı 1948 yılında yayınladığı “Mimar Koca Sinan” adlı eserinin 71-88. sayfalarında söz konusu vakfiyeyi neşretmiştir. Ancak, vakfiyenin bir yerinde cümleler arasında karışıklık yapmış, 28 yerinde kelime, cümle ve satır atlamış, 123 yerinde yanlış okumuş ve 900 yerinde de transkripsiyon hatası yapmıştır. Biz, kaydedilen bu çalışmaları takdir ve saygı ile karşılamakla beraber söz konusu târihi vakfiyeyi bir vakıfçı gözüyle inceleyerek yapılan okuma hatalarıyla bazı yanlış değerlendirmeleri, belirtilen eserimizde açıkladığımız için burada o hususlara değinmeyip vakfiyenin transkripsiyonu ile sadeleştirmesini vermekle yetiniyoruz.

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin karışımından oluşan klasik Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış olan Mimar Sinan vakfiyesinin çoğu yerinde geçen dua cümleleri Arapça yazılmıştır. Ayrıca baş sayfasında yer alan beş âyet-i kerime ile üç hadis-i şerif de Arapça metni ile verilmiştir. Bu itibarla günümüzde vakfiyenin anlaşılmasında güçlük çekileceği düşüncesi ile transkripsiyonunun yanında, günümüz Türkçesi ile sadeleştirilmiş şeklinin verilmesi de faydalı görülmüştür.

Ayrıca vakfiyeyi sözü geçen kütük defterine istinsah ederek kaydeden memurun birçok kelimelerini yanlış veya eksik olarak yazdığı tesbit edilmiştir. Bu nedenle biz vakfiyede geçen bazı kelimeleri, mânâ açısından okunması gereken şekliyle düzelterek okuyup, metinde yazılan şeklinin de dipnotlarla belirtme cihetine gittik. Diğer taraftan eksik yazılmış olduğuna inandığımız bazı kelimelerin tamamlayıcı bölümlerini de parantez içinde vermeyi uygun gördük. Böylece yapılan yazı hatalarını kısmen gidermiş olduk.

Vakfiyenin Transkripsiyonu:

Atâyâ-yı hamd-i bisyâr ki, sadr- nişân-ı encümen-i ins edâsında ‘ac z ü inkisâr izhâr idüb zâviye-i “lâ uhsî senâ(en) ‘aleyke” de kûşe-i humûl intiyâr itdiler ve hedâ(yâ)-yı şükr-i bî-şümâr ki, temcîd-güyân-ı cevâmî’-i kuds fezâsında kusûr ve iftikâr ikrâr(idüb ma’bed-i “ente kemâ esneyte ‘alâ nefsike” de i’tikâfla iftihâr itdiler. Ol vâcibü’l-vücûd ve sâni’-i pür-cûd dergâhına olsun ki, envâ’-ı mahlûkâtı redeg-i ‘ademden sahrâ-i vücûda îrâd ve ecnâs-ı mükevvenâtı¹ hîta-i gaybdan beydâ-yı şühûda îcâd idüb mecmû’ün ârâste-i sanâ-yi’-i kudret ve bedâyi’-i hikmet kılmağla esâfilin e’âlisine kayd ve eşrâfın edânîsine ser-bend itdi. Husûsen nev’-i insânı mazhar-ı kemâlât-ı zât ve âyîne-i tecellî sîfât kılup civâr-ı efrâdına rişte-i kudretinde ahsen-i hey’et üzre nizâm verdi. “Ve refe’a ba’daküm fevka ba’din derecât” fehvâ-yı şerîfiyle ba’zın ashâb-ı vahy ve ba’zın erbâb-ı taklîd ve ba’zın zevî’l-himem kıldı. “Fe sübhâne’llezî bi-yedihî melekûtü külli şey’in ve ileyhi turceûn” ve salevât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı kâfiyât ol eşref-i mevcûdât ve ekmel-i mahlûkât imâmü’r-rüsûl hâdi’s-sübûl habîb-i İlâh Muhammedin resûli’llâh âsitânına olsun ki, dest-gîr-i üftâdegân-ı vâdi-i² cehl ü dalâl ve bedrika-i cüyendegân-ı diyâr u mâl olup gürûh-ı mü’minîne sebep-i tahsîl-i makâmât-ı ‘âliye ve tâ’ife-i muvahhidîne bâ’is-i tekmil-i derecât-ı sâmiye olan umûr-ı bi-tarîki küllün’alâ mâ huve’l-hakk beyân idüp mübâhât ve muharremâtı ve müşebbehât ve müşkilâtı üslûb-ı seyrile³ fark itdi. Cezâhu’llâhu Te’âlâ ‘anhu mâ huve ehluhû “hüve’llezî ersele resûlehû bi’a’l-hüda ve dini’l-hakki li -yuzhirahu ale’d-dîni küllihî velev kerihel-müşrikûn”⁴ ve âl-i berere-i kirâm ve ashâb-ı hayyire-i ‘izâm

1. Bu kelime metinde “meknûnât” şeklinde yazılmıştır.

2. Bu kelime metinde yanlışlıkla “bâdi” şeklinde yazılmıştır.

3. Burada “seyr” şeklinde yazılmış olan kelimenin, mânâ açısından kolay anlamına gelen “yesir” şeklinde okunması daha uygundur.

4. Bu kelime metinde yanlışlıkla “kâfirûn” şeklinde yazılmıştır.

Özellikle olsun ki, dâr-ı ilâhîyye kemâl-i ihtimâm ile himâyet ve hudûd-ı şer'iyeyi tasâm-ı lîdâm ile sîyânet idüb zümre-i bagy ü 'inâd ve tâ'ife-i tугyân u şûâda vücûd vermediler. Radvânü'lilâhî Te'âlâ aleyhim ecmaîn. Dünyâ-yı nâsâhâr-ı bed'gâdâr makarr ü karâr-gâh olmayub ma'ber ü gûzer-gâh olması gün-gibi rûpen ve ecîâ-yı bedîhiyyetden ebyendir. Mevâzı-ı sûrûr sûrîsi makâm-î fûrû-ı bî-nihâye ve mevâkı'ü mâl-ı zarûrîsi meşâir-i infisâl-i bilâ-gâye olup irtifâ-ı menâsıb ve hazz 'ayn-ı denâet ve irtifâ-ı merâtib ve 'izzi nefs-i rezâlet olmuşdur. Ve bî'l-cümle "Ed-dünyâ cîfetün ve tâlibuhâ kilâbun." Kavl-i savâbdır bââ şûbbetin velâ irtiyâb, lâkin mahall-i tahsîl-i kemâlât-ı seniyye ve menzîl-i telâkî-i merâmât-ı dîniyye olmagla nebi-i ekrem buyurmuşdur. Salla'llâhu 'aleyhi ve selam "Ed-dünyâ mezzâ'atü'l-âhîre" lazımdır, herkes arsa-i dünyâyı kışt-zâr-ı âhîret ehz idüb kışkâr-ı tohm-ı hasenât ü hayrât ve bezr-ger⁶-i 'ibâdât u sadakât ola ve rûz-geb evkât(i) ta'mîr-i ravza-i sarây-ı bâkîye bezl ve kendûsin tezyîn-i bâğçe-i fâriden 'azl eyleye. Belki müddet-i ömründe sâlik-i mesâlik-i hasenât olduğundan mâ'adâ bir tarik-ı makbûl u şer'î ve semt-i ma'kûl u mer'î tedârik oluna ki ilâ yevmî'l-kayâm âsâr-ı hayrât ve inkitâ' ve semerât-ı hasenâtdan intifâ' oluna ki Dâver-i A'zam celle celâluhu ve 'amme⁷ nevâlihû buyurur. "Men 'ami-le sâlihân min zekerin ev ünsâ ve huve mü'mînün felenuhyiye'n-nehu hayâten tayyibeten velenecciyennehum ecrâhum bi-ahseni mâ kânû ya'melûn" ve dahi buyurur "Ve meselu'ilezîne yunfikûne emvâlehum ibtigâe merdâti'l-lâhi ve tesbîten min enfusihim ke-meseli cennetin bi-rabvetin asâbehâ vâbilun fe'âtet ukûlehâ dî'feyni fe inlem yusibhâ vâbilun fe tallun vallâhu bimâ ta'melûne basîr". İlä gayri zâlike mine'l-âyâtî'l-vârideti fi hakkî'l-hasenâti ve'l-hayrât. Nitekim 'ayn-ı â'yân-ı mühendîsin, zeyn-i erkân-ı mü'essîsin üstâd-ı esâtizeti' z-zamân re'îs-i cehâbizeti'd-devrân Okîdîsi'l-asri ve'l-evân mi'mâr-ı Sultânî ve mu'allim-i Hâkânî el-mahfûfu bi-sunûfi evâtifi'l-Meliki'l-mennân Sinân Ağa ibni 'Abdurrahmân vücûh-ı hayrât ü hasenâta cân (u) dilden tâlib ve cihât-ı tayyibât ve sadakâta kemâl mertebede râgib olub, ekser-i evkâtını masâlih-i uhreviyyeye sarf ve der(ü)nundan ta'allukât-ı red'fe(yi) hazf itmekle mu'tâd olmuş iken vücûh-ı hayrâtdan⁸ be'zın ilâ sâ'ati'l-kayâm ibkâ murâd idinüb emlâkinden ve mâlından beher mikdârni vakfetmek evlâ gördüğü ecilden meclis-i şer'-i şerif-i şâmihü'l-İmâd ve mahfel-i dîn-i münîf-i râsihü'l-evtâdda kâffe-i tasarrufâtı sahîha ve 'amme-i tasarrufâtı nâfize olduğu hâlinde hâzır olup şöyle ikrâr ve 'itirâf eyledi ki, mahmiyye-i Konstantîniyye humiyet 'anî'l-beliyye mahallâtından kendüye mensûbe olan mahâlgede taleben li-merdâti'llâhî Te'âlâ binâ itdüğü mescid-i şerif ve ma'bed-i münîfi ikâme-i salât iden mü'mînîne vakf idüb mescid-i şerif-i mezbûr kurbünde ibtigâen livechi'llâhî Te'âlâ İhdâs itdüğü mekteb-i latîfi sibyan-ı müte'allimîne vakf itdi ve masâlih-i mescid-i şerif-i merkûm ve mühimmât-ı mekteb-i ma'lûm için vesâ'ir vücûh-ı hayrât için ki vakti geldikde inşâe'llâhu Te'âlâ zikr olunur. Kendü emlâkinden imâret-i sultânîyye huriset anî'l-âfâtî's-semâviyyeti ve'l-arâdiyye kurbünde vâki'olan menzilin ki üç muhavvata(yi) müştemildir. Biri dâhiliyye ve biri vustânîyye ve biri hâriciyyedir. Ammâ dâhiliyyesi on bâb 'ulvî evleri ve iki bâb süffî evleri ve bir furunî ve iki hamâmı ve bir matbahı ve bir mahzenî ve beş kenîfi müştemildir ve ammâ vustânîyyesi iki bâb ve bir gurfe ulvî evleri ki mâbeynleri suffe ve önleri bağçe ve altı ahurdur ve ahurun önünde bir bâb ev ki fevkinde bir mahzen vâki' olmuşdur ve bir su kuyusunu⁹ müştemildir ve ammâ hâriciyyesi birbirine muttasıl dört hüçürâtı müştemildir ve cümle-

5. Bu kelime metinde "mesâm-ı" şeklinde yazılmış olup, kâtip tarafından yanlış yazıldığı kanaatindeyiz.

6. Bu kelime metinde yanlışlıkla "geh" şeklinde yazılmıştır.

7. Bu kelime metinde yanlışlıkla "ammâ" şeklinde yazılmıştır.

8. Bu kelimenin sonundaki (-dar) eki metinde yanlışlıkla (zi) şeklinde yazılmıştır.

9. Buradaki (-ru) eki metinde yanlışlıkla (ile) şeklinde yazılmıştır.

nin taraf-ı kublîsi merhûm ve magfûruhleh Sultân Süleymân Hân aleyhi'r-Rahmetü ve'r-Rıdvân medrese-i şerîf(e)lerine müntehlî olup ve etrâf-ı selâsesi tarîk-i 'âmme müntehlîdir. Cemî'i tevâbi' ve levâhıkı ve tarâyık-ı merâfıkıyla vakf itdi ve dahi menzil-i mezkûre muttasıl yirmi bâb dükkânlarını vakf itdi ve ihdâs olunan 'ulvî mektebi sibyan-ı müte'allimîne vakf itdi ve dahi menzil-i mesfûrun taraf-ı şimâlisine muttasıl olan muhavvata ki ahcâr-ı müşebbeke ile ahsen-i vaz' üzere binâ olunub vâkif-ı mezbûra medfen¹⁰ olmak için tehy'e olunmuşdur, vakf itdi ve dahi mescid-i sâbık kurbünde mekteb-i mesfûra mülâsık vâki' olan birbirine muttasıl üç menzilin binâların ki, her biri bir yer evin ve birer zulle ve birer muhavvata ve birer kenîfi müştemildir vakf itdi ve dahi mescid-i merkûma muttasıl bostan ki, eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmire ve bir sundurma ve üç havuz ve akar suyu ve bir musluğu ve sed üzerinde vasatında vâki' bir köşkü müştemildir. Bir cânibi Neslihan Hatun mülkü ile ve bir cânibi Ali Paşa merhûmun vakıf bostânı ile ve bir ciheti vakf-ı mezbûr ile ve bir tarafı Kara Kâsım Vakfı ile mahdûddur ve cümle yerlerinin mukâta'ası her senede yüz doksan akçedir. Cümle tevâbi'i ile vakf itdi ve dahi mahrûse-i mesfûre mahallâtından Hâce Veys Mahallesinde merhûm Ali Paşa Hamâmı dolabı fazlası izn-i sultâniyle bostâna câri olup, bostân-ı mezbûr (a) bir musluk binâ olunmuşdur. Nısfı bostâna câri olup nısf (ı) dahi vakıf bostâna câri olup, anı vakf itdi ve Mevlânâ Ahaveyn Mahallesinde Çukurçeşme dimekle ma'rûf çeşmeye ve kendü mahallesinde mescidi kurbünde binâ olan çeşme(ye) kârîz içinde künkle gelen sunun kârîzi içinde hâsil olan acısunun ayağı savulduğu mahaldeki¹¹ kendü vakıf hânesi kurbünde¹² emr-i humâyûnla hâne-i mezbûrun içinden vakıf bostânına icrâ eylemişdir, anı vakf itdi ve dahi mescid-i ma'hûd kurbünde vâki' olan yedi menzilin binâların ki her biri birer yer evi(ni) ve birer zulle(yi) ve birer kenîfi ve birer muhavvatayı müştemildir. Bir cânibi Ahmed ibni Abdullah mülküne ve iki cânibi vakıf bostân (a) ve bir tarafı tarîk-i 'âmme müntehlî olup ve arsanın mukâta'ası her senede yetmiş akçedir, vakf itdi ve zikrolunan menzilin birin imâm-ı mescid-i merkûm olan kimesneye mesken ta'yîn itdi ve birin mü'ezzinine makarr itdi. Şöyle ki; ihtiyâr idüb sâkin olalar ve eğer sâkin olmayalar mütevellî olan kimesne sâir akârât gibi icâreye virüb ücretin zabt ide, kendülere ta'arruz ettirmeye ve dahi mescid-i şerîf-i mezbûr mukâbelesinde vâki' olan menzilin binâların ki yedi bâb tahtânî evleri ve dört bâb dükkânı ve yedi bâb kenîfi ve bir su kuyusunu müştemildir. Bir tarafı Ahmed ibni Mustafa mülkü ile ve etrâf-ı selâsesi tarîk-i 'âmm ile mahdûddur ve arsanın mukâta'ası her senede ondokuz akçedir vakf itdi ve dahi Mevlânâ Ahaveyn mahallesinde nızâ'en li'llâhi Te'âlâ tarîk-i 'âm için iştirâ olunan evin bir cânibi Hasan ibni Mustafa mülküne tûlen otuz zirâ ve iki cânibi tarîk-i 'âmme tûlen otuz sekiz zirâ ve bir tarafı İskender ibni Abdullah mülküne ve 'arzan on zirâ'dır vakf itdi ve dahi mahalle-i mezbûr(e) de üç bâb tahtânî evleri ki, bir su kuyusu ve bir kenîfi müştemildir. Bir cânibi bostân-ı Ali Paşa ve bir cânibi kârîz ve bir tarafı tarîk-i 'âmm ve bir ciheti vakf-ı mezbûr ile mahdûddur vakf itdi ve dahi mahmiyye-i mezkûre mahallâtından Hâfız Mustafa Çelebi mahallesinde vâki' olan menzilin binâlarını ki bir süffî evi ve bir sundurma ve bir su kuyusunu ve bir kenîfi muhavvata ve altı bâb 'ulvî ve süffî evleri ve bir mikdâr arz-ı hâliyeyi müştemildir. Bir tarafı Ali Çelebî mülkü ile ve (bir) cânibi Hüseyin Çelebî İbni Ali memlûkiyle ve iki cânibi tarîk-i 'âmm ile mahdûddur ve arsasının mukâta'ası her senede yetmiş akçedir vakf itdi. Kezâlik mahalle-i mezbûr(e)de vâki' menzilin binâların iki bâb 'ulvî evleri ve bir suffe(yi) ve bir hücre(yi) ve bir zulleyi ve bir su kuyusunu ve bir kenîfi ve bir

10. Bu kelime metinde yanlışlıkla (defn) olarak yazılmıştır.

11. Bu kelime metinde yanlışlıkla (mahalledeki) şeklinde yazılmıştır.

12. Bu kelime metinde yanlışlıkla (kurbûr) şeklinde yazılmıştır.

muhavvatayı müştemildir. Bir tarafı Süleyman ibni Abdullah mülkü ile ve bir cânibi Mustafa İbni Sinan memlûkiyle ve bir cânibi İskender İbni Abdullah vakfiyle ve bir tarafı tarîk-i 'âmm ve tarîk-i hâs ile mahdûddur ve arsasının mukâta'ası her senede on akçedir vakf itdi. Kezâlik mahalle-i mezkûrede vâki' olan menzilin binâların ki, iki bâb tahtânî ve bir bâb fevkânî evleri ve bir ahuru ve iki kenîfi müştemildir ve bir cânibi Pâsbân Velî ibni Abdullatif vakfı ile ve iki cânibi vâkif-ı mezbûrun vakfı ile ve bir tarafı tarîk-i 'âm ile mahdûddur ve arsasının mukâta'ası her senede altı akçedir. Vakf itdi. Ve dahi mahrûse-i mesfûre mahallâtından Sarı Nasûh mahallesinde vâki' olan menzilin ki iki beyt-i süflî ve bir gurfe ve bir suffe ve bir su kuyusunu ve bir bağçe ve bir muhavvatayı ve bir kenîfi müştemildir. Bir tarafı Zehra Hâtûn ibneti Abdullah mülkü ile ve taraf-ı âheri Ahmed ibni Abdullah mülkü ile ve tarafeynden tarîk-i 'âm ile mahdûddur vakf itdi. Ve dahi mahmiyye-i ma'hûde iskelelerinde(n) Çöplük İskelesinde Ayaz(ma) kurbünde vâki' olan birbirine muttasıl üç bâb dükkânların ve ardında vâki' olan mülâsık ağcı dükkânın ki, bir cânibi deryâ ve iki tarafı tarîk-i 'âmm ve bir cânibi vakf-ı mezbûr ile mahdûddur. Ve arsasının mukâta'ası her senede yüzelli dört akçedir, vakf itdi. Ve yine kenâr-ı deryâda mahalle-i mezkûrede vâki' menzilin binâsın ki nısf dükkânı müştemildir. Bir cânibi vakf-ı mezbûr ile ve bir tarafı Süleyman Bey mülküyle ve bir tarafı tarîk-i 'âmm ve bir cânibi deryâ ile mahdûddur ve arsasının mukâta'a(sı) her senede yüz yirmi akçedir, vakf itdi. Kezâlik kenâr-ı deryâda Ayazma kurbünde binâ olunan kayıkhânenin binâsı ki, bir cânibi mezbele ve cânib-i mîrî kârîz ve bir cânibi Ayasofya vakfının arz-ı hâliyesi ve bir cânibi deryâ ile mahdûddur. Tûlen on iki zirâ' ve arzan yedi zirâ' yeri müştemildir. Her senede arzının on beş akçe mukâta'ası var(dır) vakf itdi. Ve dahi deryâ kenârında cedîd binâ olunan kapu kurbünde ve burç mâbeyninde sekiz bâb dükkânları ki iki cânibi tarîk-i 'âmm ve iki cânibi hisâr dibi ki fermân-ı şâhî ile konulmuş arz-ı hâliye ile mahdûddur. Tûlen otuz zirâ' ve arzan dört buçuk zirâ' yeri müştemildir. Her senede yedi yüz yirmi akçe mukâta'ası vardır vakf itdi. Ve dahi Unkapanı kurbünde iki burç arasında bir tarafı Rüstem Paşa vakfı ile ve bir cânibi tarîk-i 'âmm ve iki cânibi divâr-ı hisâr ile mahdûd olan ağaççı dükkânının binâsının ki, ardında sundurması vardır ve her senede arzın kırk sekiz akçe mukâta'ası vardır, vakf itdi ve dahi Gümrûkhâne kurbünde Muhtesib İskender Mahallesinde vâki' olan menzilin ki, beş bâb tahtânî ve bir bâb fevkânî evleri ve bir su kuyusunu ve dört bâb kenîfi müştemildir. Bir cânibi Sâlih ibni Mustafa mülküyle ve bir tarafı Ahmed ibni İskender mülkü ile ve bir cânibi Mustafa ibni Mehmed mülkü ile ve bir cânibi tarîk-i 'âmm ile mahdûddur, vakf itdi. Kezâlik Edirnekapusu kurbünde mahalle-i Sultân'da üç 'ulvî evleri ve bir ahuru ki, iki tarafı tarîk-i 'âmm ve bir cânibi Seyyid Şaban mülkü ve (bir) cânibi Muhtesib Karagöz mülkü ile mahdûddur vakf itdi. Ve yine mahalle-i mezbûr(e) kurbünde Berberhâne yanında bir bâb dükkânı ki, iki tarafı tarîk-i 'âmm ile ve cânibi Süleyman Subaşı vakfı ile ve cânibi Şerîfe-zâde Mehmed Çelebi vakfı ile mahdûddur vakf itdi ve dahi Sarugez Hamamı kurbünde Çıkrıkçı Kemâl Mahallesinde Şeh-nâmeci evi demekle ma'rûf menzilin ki, altı bâb fevkânî evleri ve dört suffeyi ve üç bâb tahtânî evleri ve bir ahuru ve iki su kuyusunu ve iki bâb kenîfi müştemildir. Bir cânibi Çıkrıkçı Kemâl Vakfı ile ve bir tarafı Mehmed ve Hadice binti İskender mülkleri ile ve iki cânibi tarîk-i 'âmm ile mahdûddur vakf itdi, ve dahi mahalle-i mezbûrede Câbî¹³ Ferhad evi demekle ma'rûf 'ulvî ve süflî iki bâb evleri ki, bir su kuyusunu ve kenîfi müştemildir. İki cânibi Hadice binti İskender mülkü ve bir cânibi tarîk-i 'âmm ve bir tarafı vakf-ı mezbûr ile mahdûddur vakf itdi. Ve dahi vâkif-ı merkûmun vakif mes-cidine ve bostânına cereyân acı sudan Hümâ Hâtûn binâ itdüğü Cum'a -

13. Bu kelime metinde yanlışlıkla (cânibi) şeklinde yazılmıştır.

aya kifâyet mikdârı Müslimûn âbdest almak için rızâ'en li'llâhi Te'âlâ câri olan su yolun vakf itdi. Ve dahi Kayseriye Sancağında Ağırnas nâm karyede rızâ'en li'llâhi Te'âlâ binâ eyledüğü çeşme(yi) vakf itdi. Ve mezbûr çeşmenin kurbünde tûlen ikiyüz altmış zirâ' ve arzan yüz altmış zirâ' arz-ı memlûkesini vakf itdi tâ ki çeşme-i mezbûreye gelen hayvânât orada istirahat ideler. Ve dahi kazâ-yı Kayseriye tevâbi'inden Gergeme nâm karyenin alt¹⁴ yanında Alagöz değirmeni ayağında bir cânibi Budak Mezra'ası ve etrafı tarîk-i 'âmm ile mahdûd olan mevzi'de vâki bir ev içinde dâyir olan dört göz değirmenin her bir gözü için mîriye âid olan otuz akçe resmini pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri mezbûr vâkıfa temlik idüb yedine temlik-nâme-i Şâhi sadaka buyurduğundan sonra mezbûr vâkif zikrolunan rûsûmu vakf ve habs eyledi, ve dahi Haslar kazâsına tâbi' Soğanlı nâm karyede tarîk-i 'âmmda fi sebîli'llâh binâ itdüğü çeşme(yi) vakf itdi. Kezâlik Vize Sancağının Ürgaz nâm karyede li'llâh binâ eylediği çeşmeyi vakf itdi. Ve Hulviyyât nâm kitâb-ı latîfi taleben li-merdâtî'r-Rabbi'l-â'lâ muhtâc olanlara vakf itdi, şol şart ile ki, mescid-i merkûmda vaz' olunub muhtâcîn mevzi'-i şerîfde mûtâlâ'a buyuralar¹⁵. Mescid-i şerîfden aslâ ihrâc olunmaya ve üç yüz bin fiddî râyicül-vakt akçe cümle mâlından ifrâz ve kemâl-i imtiyâz ile sâirlerinden mümtâz kıldığından sonra vakf itdi ve şart eyledi ki, menzil-i kebîr-i meşrûhundan gayrı akârât, vech-i meşrû üzre istiglâl oluna ve meblag-ı mübeyyen dahi onu her senede on bir olmak üzerine bir emîn-i müstakîm mütevellî rey'ile ve bir câbî-i sâlih ve mütedeyyin mu'avenetiyle ve kavâ'id-i kitâbete 'âlim kâtib¹⁶ mübâşeretile berâber kimesneler ile mu'âmele-i şer'iyye oluna. Fırka-ı sâdâta ve ehl-i sefere ve mu'temedun aleyh olmayana verilmeye ve medyünden kefil-i melî ve rehn-i kavî alına veyahud biri ile iktifâ oluna ve zikr olan mu'âmelât, vâkif-i mezbûrun evlâdı mahzarında oluna ki, mâdâm kayd-ı hayâtda olalar, el-iyâzu bi'llâh ba'de l-inkirâz mahalle-i mescid-i şerîf-i merkûm cem'âtı mahzarında ola ve şerâ'it-i mezkûre riâyeile hâsıl olan gallâtdan evvelâ cihet-i tevliyet yevmî on akçe verile ve câbiye yevmî üç akçe verile ve kâtibe yevmî dört akçe verile ve dahi şart eyledi ki, mescid-i şerîf-i merkûma bir sâlih ve müteverri' erkân-ı salât ve vâcibâta 'âlim ve sünen ve müstehabbâta vâkif kimesne imâm nasb olunub¹⁷ evkât-ı hamsede salevât-ı hamse edâ etmek emrinde kemâl-i ihtimâm idüb ihmâlden ihtirâz ide ve her sabâh namazdan sonra bir kerre sûre-i Yâsîn-i şerîf tilâvet idüb sevâbın vâkıfa hibe eyleye mukâbelede yevmî dört akçe vazîfe verile üçü mihrâba geçmek mukâbelesinde ve biri her gün tilâvet-i Sûre-i Yâsîn-i şerîf idüb sevâbın rûh-ı vâkıfa hibe itmek sıfatı ile muttasif olduğuyçün sadaka olmak tarîkiyle verile ve şart itdi ki, mescid-i şerîf-i merkûma her kim imâm ola mekteb-i mesfûre dahi mu'allim olub hizmet-i ta'lîmi edâ ide ve murâd itdüğü vaktde diledüğü mekânda Kur'an-ı şerîfden yevmî bir cüz'-i şerîf tilâvet idüb sevâbın vâkıfa hibe eyleye bu mukâbelede dahi yevmî beş akçe vazîfe verile dördü lugat ta'lîm ve biri cüz'-i şerîf tilâvet itmek sıfatı ile muttasif olduğuyçün sadaka ola. Ve dahi şart itdi ki, mescid-i sâbika bir mü'ezzin-i sâlih dahi nasb olunub evkât-ı salâtda tahâret üzre ezân-ı şerîf okuyub hizmet-i te'zinde kâim ola. Müsâhale ve ihmâlden ictinâb eyleye ve her yatsu namazından sonra Sûre-i Tebâreke okuyub, sevâbın vâkıfa hibe eyleye. Mukâbelede yevmî üç akçe vazîfe verile. İkisi cihet-i te'zîn ve biri cihet-i tilâvet ola ve şart eyledi ki, mü'ezzin olan kimesne mekteb-i ma'hûdda dahi halife olup hizmet-i hilâfeti edâ ide ve murâd idündüğü mekând(a)ve vaktde Kur'an-ı şerîfden yevmî bir cüz'-i şerîf tilâvet idüb, sevâbın rûh-ı vâkıfa hibe eyleye. Bu mukâbelede dahi yevmî dört akçe vazîfe(ye)

14. Bu kelime metinde yanlışlıkla (altı) olarak yazılmıştır.

15. Bu kelime metinde yanlışlıkla (buyururlar) şeklinde yazılmıştır.

16. Bu kelime metinde yanlışlıkla (kitâb) şeklinde yazılmıştır.

17. Bu kelime metinde yanlışlıkla (olunur) şeklinde yazılmıştır.

mutasarrıf ola üçü cihet-i hilâfet ve biri cüz'-i şerif tilâvet itmek sıfatı ile muttasıf olduğuyçün sadaka ola. Ve eger mü'ezzin kâdir olmazsa evlâd ma'rifeti ve nâzır izniyle ehline verile. Ve dahi mescid-i şerifde vaz' olunan iki çırag içün her senede dördü bir akçelik seksen akçe yağ mumu ta'yin itdi ve her senede Berat gecelerinde yüzer akçelik iki 'adet balmumu ta'yin itdi ve şart itdi ki, mü'ezzin-i merkûm mescid-i şerifde kayyım dahi olub vakt-i hâcetde mescidi açub kapayub çıragları yaka ve lâzım oldukça mescidi süpüre. Kezâlik mekteb-i münifde ferrâş dahi olup, hizmet-i lâzimesin edâ ide. Müsâhele ve ihmâlden ihtirâz ide. Bu mukâbeledede dahi yevmî bir akçe verile ve sâhib-i vakf tavvela'llâhu Te'âlâ 'umrehû kendü mezârı içün mevzû olan mahalde vâki' mekteb-i şerifin mu'allîmine yevmî altı akçe vazife ta'yin itdi. Beşi cihet-i ta'lîm içün ve bir akçe dahi kendü huzûrunda vâkıfın rûhiyçün yevmî bir cüz'-i şerif tilâvet ciheti ola ve dört akçe dahi hilâfet içün ta'yin itdi üçü cihet-i hilâfet ve biri kendü huzûrunda vâkıfın rûhiyçün yevmî bir cüz'-i şerif tilâveti ciheti ola ve iki mekteb-i meşrûhda müte'allimîn olan sıbyânın eytâmına her sene mübârek mâh-ı Ramazân evâhîrinde ki, 'ıyd-i şerif karîb ola, hasbeten li'llâhi Te'âlâ kendü hallerine münâsib bogasi kaftanlar ve kutnî takyeler almağıçün yevmî bir akçe ta'yin itdi. Mütevellî olan kimse cem' idüb vakti' ile sarf eyleye ve müte'allimîn-i mezkûrın içün her sene fasl-ı şitâda iki mekteb-i münifde yakmağa odun bahâ yüz ellişer akçe ta'yin itdi ve mescid-i mezbûr ve mekteb(ey)ne lâzım olan hasır içün her senede yüz altmış akçe ta'yin itdi. Tekabbela'llâhu Te'âlâ bi-ihşânihi ve fadhîhi ve dahi eytdi ki, câml'i şerif-i merhûm Sultân Süleymân Hânide ve ma'bed-i latîf-i hâkânide vaz' olunan kürsîde her gün vakt-i zuhûrda bir sâlih hoş-elhân ve mücevvid kimesne Kur'ân-ı şerifden bir 'aşr-ı latîf kırâ'et¹⁸ idüb, sevâbın vâkıfa hibe eylemek sıfatı(ile) muttasıf olursa iki akçe cihete mutasarrıf ola ve şart itdi ki, evkâf-ı mezkûre gallâtından mütevellî olan kimesne yevmî beş akçe hıfz idüb üç yılda bu mecmû' meblağ ki, doksan filori olur. Evlâd ittîfâkı ve nâzır ma'rifetiyle bir sâlih ve mütedeyyin hacc itmiş kimesneye virüb hacc itdirile. İlä inkirâzi'devrân bu minvâl üzere ola. Ve şart itdi ki, mescid-i şerif-i mezkûr mahallesinde 'avâriz-ı lâzimesiçün mütevellî olan kimesne yevmî birer akçe cem' idüb her senede mescid-i merkûma imâm olan kimesneye teslim ide. Ol dahi lâzım olduğu senede 'avâriza sarf ide. Lâzım oldukda ehl-i mahalle ma'rifeti ile istiglâl olunub mahalle-i mezkûreye müte'allik olan havâyice sarf oluna ve şart itdi ki, üç nefer sulehâdan ve müstahikkinden kimesnelere yevmî birer akçe vazife verile. Şol şart ile ki, diledikleri zamânda ve mekânda Kur'ân-ı Şerifden yevmî birer cüz'-i şerif tilâvet idüb sevâbın vâkıfa hibe eylemek sıfatı ile muttasıf ola ve şart eyledi ki, evkâf-ı mezkûre gallâtından bir 'âlim-ü sâlih ve müstahik kimesneye yevmî iki akçe verile. Şol şart ile ki, murâd idündüğü¹⁹ zamânda ve mekânda Kur'ân-ı şerifden yevmî En'âm-ı latîf tilâvet idüb sevâbın vâkıfa hibe eylemek sıfatı ile muttasıf ola ve şart itdi ki, her sene mübârek mâh-ı Muharrem'in onuncu gününde evkâf-ı mezkûre gallâtından üç yüz akçe at'ime-i mütenevvi'aya harc olunub vâkıf-ı mezbûrun 'imâret-i sultâniyye huriset 'ani'l-âfâti's-semâviyyeti ve'l-beliyye kurbünde vâki' olub, vakf itdüğü menzil-i kebîrinde ki, mukaddemâ beyân olunmuşdur, tabh olunub fukarâya it'âm oluna ve ba'de'l-it'âm zikr olunan üç nefer cüz'-i şerif tilâvet iden kimesnelere cem'olub eczâ-yı selâsenin hatm-i Şerif du'âsın okuyub sevâbın vâkıfa hibe eyleyeleri²⁰ ve altmış akçe dahi ba'de'd-Du'â du'â-hânlara ve ol meclisde hâzır olan fukaraya tasadduk ideler ve dahi şart itdi ki, merhûme ve magfûre zevci olan Mihri binti Mahmûd nâm Hatun rûhiyçün iki nefer sâlih ve mücevvid kimesnelere yevmî birer akçe vazife verile.

18. Bu kelime metinde yanlışlıkla (Kur'ân) şeklinde yazılmıştır.

19. Bu kelime metinde yanlışlıkla (idündüğüne) şeklinde yazılmıştır.

20. Bu kelime metinde yanlışlıkla (eylerler) şeklinde yazılmıştır.

Şol şart ile ki, diledikleri zamânda ve mekânda Kur'ân-ı şerîfden yevmî birer cüz'-i şerîf tilâvet idüb, sevâbın merhûmenin rûhuna hibe eylemek sıfatı ile muttasıf olalar ve sa'îd ü şehîd el-muhtâcu ilâ rahmeti Rabbihi'l-Mecîd evlâd-ı kirâmlarından şehid olan merhûm Mehmed Bey rûhiyçün dahi iki nefer sâlih ve mücevvid kimesnelere yevmî birer akçe vazîfe verile. Şol şart ile ki, diledikleri zamânda ve mekânda Kur'ân-ı şerîfden yevmî birer cüz'-i şerîf tilâvet idüb sevâbın şehîd-i merkûmun rûh-ı sa'(î)dine hibe eylemek sıfatı ile muttasıf olalar ve yevmî dört akçe rûh-ı latîfi için ihtiyâc olan mevâzi'inde kaldırım binâsına sarf olunmasına ta'yîn itdi ve dahi şart itdi ki, evlâdından Ümmihan ve Neslihan nâm kızlarına ve evlâdından şehîd olan merhûm Mehmed Beyin Fahrî nâm kızına yevmî on birer akçe vazîfe verile ve şart itdi birisi el-hükmü li'llâh fevt oldukda hisse-i mu'ayyenesi fevt olan sâhib-i hisse evlâdı mâbeyninde ale's-seviyye taksîm oluna ki, ashâb-ı karn-i sânidir. Ashâb-ı karn-ı sâninin dahi birisi fevt olduğu takdîrce kezâlik hisse-i mu'ayyenesi sâhib-i hisse evlâdı mâbeyninde ale's-seviyye taksîm oluna ki, ashâb-ı karn-i sâlisdir. Bâkî kurûnda hâl böyle olub el-akdemü fe'l-akdem, ri'âyet oluna. ve zikr olan sâhib-i hisse ki, evlâd-ı evveldir, evlâdı olmadığı takdîrce yahûd münkariz oldukda hisse-i mu'ayyenesi kendü karn-i evveldir. Ashâb-ı karn-i evvelden kimesne hayâtda olmadığı takdîrce ashâb-ı karn-i sânidenden mevcûd olanların mâbeyninde ale's-seviyye tevzî'olunub minvâl-i sâbık üzere ri'âyet oluna. El-'iyâzü bi'llâhi Te'âlâ cümle inkirâzından sonra mezbur otuz üç akçenin on sekiz akçesi medâris-i sultâniyye huriset 'ani'l-âfâti ve'l-beliyye tahtında mülâzimîn için binâ olunan on sekiz bâb hucûrât-ı sultâniyyede sâkin olan mülâzimlerin her birine yevmî birer akçe ta'yîn oluna şöyle şart eyle(di) ki her biri Kur'ân-ı Mecîd'den yevmî bir cüz'-i şerîf tilâvet idüb sevâbın ervâh-ı cemî'i enbiyâya, 'alâ nebîyyinâ ve 'aleyhimü's-salâtü ve's-selâm ve rûh-ı pür-fütûh-ı vâkıfa hibe eyleye ve on beş akçesin dahi Sultân Süleymân Hân 'aleyhi'r-Rahmetü ve'l-Gufrân câmi'-i şerîfinde tesbîh ve salât-hân olan otuz nefer kimesnenin her birine yevmî nısf akçe verile. Şol şart ile ki, ba'de't-tesbîh vâkıf-ı merkûm(a) medfen olan muhavvata üzere ki, câmi'-i şerîf-i sultânî kur-bünde ahcâr-ı müşebbeke ile ahsen-i hey'et üzere binâ olmuşdur. Cem' olub üçer kerre Sûre-i İhlâs ve bir kerre Sûre-i Fâtiha tilâvet eyleyüb, sevâbın rûh-ı vâkıfa hibe eyleyeler ve dahi sâbıkuz-zikr kendü evlâdından Ümmihan ve Neslihan nâm kızlarına üçer akçe vazîfe mukarrer itdi. Şol şart ile ki, sâbıkan ta'yîn olan vazîfeleri ile mâh-be-mâh virilüb ba'de'l-memât vakfa zabt oluna ve dahi Kayseriyye'den getirüb Müslümân eylediği karındaşı oğlu kızlarından Râziye ve Kerime ve Müslümân olub Sekbân olan karındaşı oğlu Süleymân'ın kızı Ayşe'ye yevmî beşer akçe vazîfe ta'yîn idüb şart eyledi ki, mādâm ki kayd-ı hayâtda olalar, mâh-be-mâh verile ba'de'l-memât vakfa zabt oluna ve şart eyledi ki evlâddan ve evlâd-ı evlâddan ve 'utekâdan ve evlâd-ı 'utekâdân tevliyet 'uhdesinden gelür ve kavâ'id-i kitâbeti bilür sâlih ve mütedeyyin ve müstakim kimesne olduğu takdîrce ecnebiye vermeyeler. Zikr olanlardan hizmete kâdir kimesne olmayıcak nâzır ma'rifeti ile bir sâlih ve müstakim kimesneye tevcîh oluna. Kezâlik tilâvete kâdir kimesne oimayıcak eczâ-yı şerîf dahi hârice virilmeye ve şart itdi ki, re's-i mi'mârân olan kimesne evkâf-ı meşrûhaya nâzır olub, her sene mütevellî olan kims(e)nin evlâd ittifâkı ile muhâsabelerin görmek emrinde nazar-ı 'inâyetlerin dirig buyurmayalar. Ve hizmet-i nezâret için yevmî bir akçe vazîfe ta'yîn itdi. Ve dahi şart itdi ki, bi-irâdeti'llâhi'l-Meliki'l-Kahhâr evkâf-ı mezbûreye rakabe lâzım geldikde sâ'ir mürtezika rakabe olduğu gibi mütevellî ve kâtib ve câbi olan kimesnelere dahi rakabe oluna. Lâkin sâ'irlere kıyâs olunmayub sülûs-i sülûsân rakabe oluna. Ve dahi şart itdi ki, sâhib-i vakf tavvela'llâhu Te'âlâ 'umrehû mādâm ki, kayd-ı hayâtda ola, menzil-i kebîr-i meşrûhda kendüsi sâkin ola. Ve ba'de'l-memât evlâd mütemekkin olalar ve evlâddan sâkin olmayan kendü süknâsı hissesi için menzil-i mezbûrda sâkin olandan nesne taleb itmeye itdügi

takdirce olunmaya²¹ neslen ba'de neslin ve fer'an ba'de aslin ilâ inkirâzi'l-evlâd ebkâ'llâhu silsiletehum²² ilâ intihâ'id-devrân, evlâd münkariz oldukdan sonra nâzır ma'rifeti ve ecr-i misli ile icâreye virilüb ücret zevâ'ide zamm oluna, ve şart itdi ki, menzil-i kebîr-i meşrûhun meremme(t)i ve sâ'ir meremmet-i vakf mecmû'-i zevâ'id(de)n ola ve dahi sâbikan beyân olunan akârât mukâta'âtın evkâf-ı mezkûre gallâtından her sene edâ olunmasın şart itdi ve sâbiku'z-zikr Şehnâmeçi evi dimekle ma'rûf menzilde olan birbirine muttasıl fevkânî ve tahtânî üç (oda ve) muhāvata ile müştemil olan evlerin birinde mukaddemâ zikr olan kardaşı oğlu kızlarından Râziye ve birinde dahi Kerime ve birinde Müslümân olub Sekbân iken vefât iden kardaşı oğlu Süleymân'ın kızı Ayşe sâkin olub, vâkif-ı mezbûr-ı mebrûri du'â-yı hayırdan ânen fe-ânen ferâmûş itmeyeler. Ba'de'l-memât sâhib-i vakfın kezâ evlâdından hayâtda olanların muhtâcları sâkin olalar. Nesle(n) ba'de neslin (ve) fer'an ba'de aslin ilâ inkirâzi'l-evlâdi ve'l-ahfâd ecr-i misli ile icâreye virilüb ücretin zevâ'ide zamm ideler ve şart eyledi ki, menzil-i mezbûrda cedîden binâ olunan on bir bâb odalarda 'utekâdan aslah olanlar hasbeten li'llâhi Te'âlâ sâkin olalar. Vâkif-ı mezbûru ânen fe-ânen du'â-yı hayırdan ferâmûş itmeyeler ve içinde sâkin olanlar meremmeti kendü yanlarından ideler. Tebennü-yi²³ mülke muhâlefet ideler. Mütevellî olan kimesne muhâlifi ihrâc idüb bâkî kalan 'utekânın aslahına vire. Bunlar dahi lâzım olan meremmeti yanlarından ideler. Zikr olan tarik ile mu'amele oluna. 'Utekâ ve evlâd-ı 'utekâ münkariz oldukda icâreye virilüb ücretin sâir mahsûlât-ı vakfa zamm ideler. Ya'nî 'utekâ ve evlâd-ı 'utekâdan kimesne kalmadıkda. Ve şart eyledi ki, tebdil ve tagyîr-i usûl ve şerâ'it-i evkâf-ı mezbûre ve 'azl ve nasb ve ziyâde ve naks-ı vazâ'if ve sâir tasarrufât-ı şer'iyye vâkifin taht-ı tasarrufunda ola. Kendüsi tevbe ve tevfikile ve kemâl-i îmân ile inşâe (Allâh) ü'l-Melikü'r-Rahmân "*El-mu'minûne lâ yemûtûne be'l-yunkalûne min dâri'l-fenâi ilâ dâri'l-bekâ*" fahvâ-yı şerifiyle irtihâl itdükden sonra, Allâhümme'rzuknâ ve cemî'a'l-müslimîne bi-hurmeti habîbîke Muhammedin rahmeten li'l-'âlemîn sala(vâ)tu'llâhi ve selâmuhu 'aleyhi ve âlihi ecma'în. Evkâf-ı mezkûr(eni)n cemî-i ehl-i vazâ'ifin 'azl ve nasb ve tasarrufâtı nâzır ma'rifeti ile evlâdın taht-ı tasarrufunda ola ve dahi şart eyledi ki, evkâf-ı mezkûrenin gallâtından hâsıl olub mecmû'an mevâcib u harcdan mâ'adâ bâkî kalan zevâ'id mâlın kendü kabz eyleye mâdâm ki, kayd-ı hayâtda olalar ve kendülerden sonra zikr olan mâl-ı zevâ'id ki vech-i meşrûhdan bâkî kala(n) meblag-ı mezbûrdan on bin akçesi der-kîse kılınub memhûr oldukdan sonra nâzır ma'rifeti ve evlâd-ı 'utekâ ittifâkiyla evlâdın aslah olub emîn ve müstakîm olanında hıfz oluna. Tâ ki, evkâf-ı mezkûr(e)den akârâta hâle geldükde termîm ve ta'mirine sarf olunub nukûd-ı mesfûreye kesr geldükde itmâm oluna. Ve ziyâde bâkî kalan evlâd mâbeyninde vazife üslûbu üzere 'ale's-seviyye taksîm oluna. İlâ inkirâzi'l-evlâdi ve'l-ahfâd mahrûse-i mezkûr(e)de ihtiyâc olan yerlere bir zirâ ve altı parmak mikdân taş ile piyâde kaldınımı vaz'itmek için harc ideler. Mikdâr-ı mezbûrdan kasr itmeye ve ecr-i mislin vireler ve şart eyledi ki, mescid-i şerîf-i ma'hûdât mahallesi ehli ve imâmî ve müezzini olan kimse ve evlâdın hayâtda olanları ve 'utekâ ve ehl-i vazâ'if mecmû'an hasbeten li'llâhi Te'âlâ nâzır olalar. Ve dahi eytdi takrîrden ilâ hazâ'l-ân zikr olan akârât ve derâhim mecmû'an vakf-ı sahîh ve şer'iyle ve habs-i sarîh²⁴ ve mer'iyle habsetdiği hâlde tescil murâd idinüb cemî-i evkâf bi't-temâm vâkif kend(i) nasb itdiği mütevellîye ki, mefharü'l-

21. Bu kelime metinde yanlışlıkla (olunmasına) şeklinde yazılmıştır. Aynı kanaetimizce cümlelerin akışı ve anlamın sağlanması bakımından bu kelimedden önce (is'af) kelimesinin yer alması gerekir.

22. Bu kelime metinde yanlışlıkla (silsiletehu) şeklinde yazılmıştır.

23. Metinde "tebennü" şeklinde yazılan ve asıl itibarıyla bina kökeninden gelip "tebennî" olabileceği tahmin edilen bu kelimenin "Çocuk edinme ve üstlenme" anlamında olup, burada yapılan onarıma karşılık mülke sâhip çıkma anlamında kullanılmış olduğu kanaati hasıl olmuştur.

24. Bu kelime metinde yanlışlıkla (melîh) şeklinde yazılmıştır.

emâsili ve'l-akrân ma'denü'l-lutfi ve'l-ihsân kendü evlâdından Dervîş Çelebî'dir. Lâ zâle müşâren ileyhi beyne'l-ekâbiri ve'l-a'yân teslim itdi. Ol dahi bilâ noksân mecmû'-ı mâ zükiri vâkif-ı mezbûrdan ki, cedd-i azizidir tesellüm²⁵ itdi. Mütevelliler sâ'ir evkâfda²⁶ tasarruf itdikleri gibi tasarruf eyledi deyü mezbûr mütevellî mahzarında ikrâr ve i'tirâf itdükde mezbûr mütevellî dahi evkâfda tevliyeti ve tasarrufu hasm-ı şer'î yüzüne vech-i mardî üzere sâbit oldukda ol dahi tesellüm ve kabz ve tasarrufa i'tirâf idüb birbirini ikrâr ve i'tirâflarında vicâhen ve şifâhen tasdik idicek, vâkif-ı mezkûr, en'ama'llâhu 'aleyhi takrîr-i kelâm idüb ve aytdı ki, vakfa fütûr ve gallâtına kusûr gelmek ihtimâl-ı karîb olduğu ecilden ve imâm-ı a'zam ve hümâm-ı effham Hazret-i Ebî Hanîfe El-Kûfî katında vakıf akârın lüzûmu olmadığına binâen ve vech-i meşhûr ve ma'hûd üzer(e) beyne'n-Nâs ceryen alâ sirri'l-kıyâs vakfiyyet-i nukûdun butlânı mukarrer ve muhakkak ve ana mebnî olan şürûtun dahi fesâdî mu'ayyen ve musaddakdır. Ol sebebeden zikrolunan emlâk ve akârât ve usûl ve musakkafât her ne var ise cümlesinün vakfiyyet(in)den rücû' eyledim. Mütevellî-i mezbûr emlâk-i mesfûr(e)den yedini ref'idüb nukûd-ı ma'hûde(yi) bana teslim eylesün ve meblag-ı mezkûr için ecri misilden ziyâde aldığı mâl dahi ana halâl olmayub hak olmadığı cihetden anı dahi taleb iderin deyü da'vâ itdükde, mütevellî-i mezbûr dahi cevâb-ı savâba ve hitâb-ı müstetâba müteveccih olub didi ki, emlâk-i mestûre ve akârât-ı mesfûre imâmeyn-i hümâmeyn katlarında ba'de't-teslîm ile'l-mütevellî vakf-ı lâzım kabîlinden olduğundan hiç şübh(e) yokdur. Ve imâm-ı rehber-i muzaffer, züferden imâm-ı (E)nsârî rivâyet itdüğü üzere vakfiyyet-i nukûdun sıhhati mimmâ lâ yünkeru ve lâ yüredd kısmından olub şerâ'it-i muharrere ve zavâbıt-ı musavverenin dahi 'alâ mezhebihi sıhhati mukarrer olub ber-müceb-i şart-ı sahîh, rey' ve gallâtından ve rıbh-ı müstagallâtdan aldugum mâl hakk-ı sarîhimdir diyicek, münâza'a ve muhâsama idüb, hattâ işbu tevkî-i refî'i ve imzâ-yı vakî-i şeref-efzâ-yı sadr-ı kitâb olan sadr-ı ulemâ'i'l-izâm bedr-ı fudalâi'l-fihâm fahr-ı enâm zuhr-ı hükkâm huzûrlarına mürâfa'a olduklarında hâkim-i mûmâileyh esbaga'llâhu si-câle nevâlihi akârât-ı mezbûrenin şerâ'it-i mersûme ve zavâbıt-ı merkûme üzere vakfiyyetin sıhhatine ve lüzûmuna ve nukûd-ı mesfûrenin dahi sıhhat-i vakfiyyetine ve şerâ'itinin şer'iyyetine ve zimmet-i mütevellînin zamân-ı vazîfede²⁷ berâretine hükm-i şer'î ve kazâ-yı mer'î itdükde, vâkif-ı mezbûr bu bâbda matlabına fevz ü felâh ve merâmına zafer ü necâh bulmayıcak, inân-ı kîl ü kâl(l) semt-i âhere masrûf ve zimâm-ı bahs ü cidâlı nehc-i âhere ma'tûf kılub, sıhhat-ı vakf-ı nukûd re'y-i imâm-ı ma'hûd üzere egerçi müselleme ve makbûl nakl-i sahîh ile mervî ve menkûldür. Lâkin, ol mikdâr ile rücû'a kudret ve mecâl ve feshâ meknet ü ihtimâl kalmayub habl-i âcâl munsarim ve 'urve telâfî ve tedârik mün'adim²⁸ olmaz. Zîrâ sıhhat-i vakf, anun katında îcâb ve devâm-ı te'bîdî istidâ ve isticâb²⁹ eylemez. Vâkifin zimâm-ı ihtiyârı, fesh ve ibkâya iktidârı elindedir. Çünkü sıhhat-ı vakfa hükm, anun mezhebi üzere câriye deyüp, vakıfdan rücû'a ve mütevellîden istirdâd-ı asl-ı mâla şürû' itdükde, mütevellî-i mezbûr cevâb virüb, egerçi sıhhat-i vakf-ı nakd-i mestûr re'y-i imâm-ı mezkûr üzere lüzûm ve te'bîdden ârîdür ve hükm-i hâkim ol re'y üzerine cârîdür. Lâkin ba'de'l-hükm sıhhat sâ'ir e'imme re'ylerine dahi sâridir. Zîrâ kâffe-i selâtin ser-â(s)er³⁰ icti hâ(d)-ı ittifâk ve icmâ idüb hükm-ı hâkim(e) 'ârif ve mahall-i ictihâda mülâkî ve müsâdif ola. Ol hükm nâfiz ve mübrem ve cumhûr katında makbûl ve mü-

25. Bu kelime metinde yanlışlıkla (teslîm) şeklinde yazılmıştır.

26. Bu kelime metinde yanlışlıkla (evkâfdan) şeklinde yazılmıştır.

27. Bu kelime metinde yanlışlıkla (vazîfede) şeklinde yazılmıştır.

28. Bu kelime metinde yanlışlıkla (munsarim) şeklinde yazılmıştır.

29. Bu kelime metinde yanlışlıkla (icticâr) şeklinde yazılmıştır.

30. Bu kelime metinde (serâr) şeklinde yazılmış olup, İ. Hakkı Konyalı tarafından selâtin-i e'imme olmasının muhtemel olduğu belirtilmiştir. Oysa kanatimize göre bu kelimenin ser-â-ser olması gerekmektedir.

sellem olub, kâbil-i nakz ü tahvil ve mecâl-i³¹ tagyir ü tebdil olmayub, cemî-i kazaiyye(de)³² kabûl ve irtizâda olmak lâzım ve cümle vülâta tenfiz ve imzâ emr-i mütehattim olur deyü beyân-ı sarîh ve tansîs-i sahîh eylemişlerdir. Bu ittifâk-ı şâyi' umûm-ı sihhata menut ve şümûl-ı şer'îye merbût idüğü şevb-i hafâdan³³ mu'arra ve reyb ü mirâdan müberrâdır. Pes, mahâll-i nizâ'da asl-ı sihhat cumhur-ı ülemâ-i ümmet katlarında sâbit ve zâhir ve nefsi meşrû'iyet mütehakkık ve bâhir olıcak, imâmeyn-i hümâmeyn ve sadreyn-i karkâmeyn re'ylerinde hod sihhati vakfa lüzûm lâzım ve beyyin ve devâm ve te'bîd emr-i müte'ayyindir. Lâ-cereme anların re'y-i reşî(d) ve mezheb-i sedîdleri üzre lüzûma hükm olunmak taleb iderüm³⁴ didükde, hâkim-i nâfizü'l-ahkâm mâhi'n-nakdi ve'l-ibrâm bu bâbda nazar-ı fâyık-ı enik ve te'emmül-i lâyık-ı hakîk itdükde temhîd-i kavâ'id-i hayrâtı evlâ ve teşyîd-i mebânî-i birr ü hasenâtı ahrâ görüb, meblag-ı mezbûrun vakfiyetinin lüzûmuna dahi hükm idüb, hükm-i sâbık(ın) ihkâm ve kazâ-yı lâyı- kın itmâm ve ibrâm idüb, cemî(i) evkâf-ı mezbûre resm-i ma'lûm ve tarz-ı mer- süm üzerine ve tarz-ı vakf-ı sahîh ü lâzım ve habs-i sarîh-i mütehattim olub, min ba'du nakz ü nakîzine mecâl muhâl ve ibtâl u ihtilâli müm(t)eniü'l-ihtimâl oldu. "Femen beddelehû ba'de mâ semî'ahu fe innemâ ismuhû ale'llezîne yubeddilü- nehû inne'llâhe Semî'un Alim." Femen gayyara(hû) ba'de mâ 'alimehü³⁵ ve 'aley- hi la'netü'llâhi ve'l-melâ' iketi ve'n-nâsi ecma'in ve ecrü'l-vâkıf (îne)'l muhsinîne 'ale'l-meliki'l-Hakki'l-mübîn innehu yeczi'l-muhsinîn³⁶ ve'l-hamdü li'llâhi ale't- tamâmi ve's-salâtu 'alâ resûlihî'l-kirâm ve 'alâ âlihi ve sahbihi et-tayyibîne't-tâhirîn ve selleme teslîmen kesîren kesîren ilâ yevmi'l-haşri ve'l-karâr.

Şühüdü'l-Hâl:

Mehmed Subaşı, El-mi'mâr
Derviş ibni Mustafa, müteferrika-i dergâh-ı âli
Şeyhî Çelebi ibni Mustafa
Mustafa ibni Derviş
Ömer ibni Derviş
Hasan ibni Abdullah, el-Kâ'id-i Sultânî
Yûnus ibni Abdullah, el-Kâ'id-i Sultânî
Mehmed ibni Mehmed, el-Kâ'id-i Sultânî
Ahmed ibni Mustafa, el-Kâ'id-i Sultânî
Ahmed ibni Abdullah, el-cündî
İbrâhim ibni Abdullah, el-cündî
Mehmed ibni Yûsuf, el-cündî
Ahmed ibni Abdullah, el-cündî
Hayd(ar) ibni Abdullah, el-cündî
Rıdvan ibni Abdullah, el-cündî
Süleyman ibni Pervâne, bevâb-ı Sultânî
Nasûh ibni Abdullah, el-cündî
Hüseyn ibni Mahmûd, el-cündî
Behram ibni Abdullah
Mahmûd Halife, el-mi'mâr

31. Bu kelime metinde yanlışlıkla (mahmâl) şeklinde yazılmıştır.

32. Bu kelime metinde yanlışlıkla (kazâiyye) şeklinde yazılmıştır.

33. Bu kelime metinde yanlışlıkla (hafâdır) şeklinde yazılmıştır.

34. Bu kelime metinde yanlışlıkla (eden) şeklinde yazılmıştır.

35. Bu kelime metinde yanlışlıkla (amilehu) şeklinde yazılmış olup, cümlelerin akışı ve mânânın uygunluğu açısından (bildikten sonra) anlamında olan (ba'de mâ alimehu) şeklinde olması kanaatindeyiz.

36. Bu kelime metinde yanlışlıkla (el-müsinnîn) şeklinde yazılmıştır.

Husrev Bey ibni Abdullah, el-mütevelli bi-Ahmed Paşa
Haydar ibni Abdullah, en-nâzır bi-Ahmed Paşa
İsmail ibni Abdullah, el-mi'mâr
Ahmed ibni Abdullah, el-mi'mâr
Muhammed ibni Abdullah, el-mi'mâr
Süleyman ibni Abdullah, el-mi'mâr
Hızır ibni Abdullah, el-mi'mâr
Ferruh ibni Abdullah, el-mi'mâr
Mustafa ibni Abdullah, el-mi'mâr
İbrahim ibni Abdullah, el-cündî
Hacı Abdülkerim ibni Pîrî, el-kâtib-i vakf-ı mezbûr Şâh Veli ibni Yûsuf,
Receb ibni Ahmed, el-imâm Mescid-i mahalle-i mezbûr(e)
Safer ibni Abdullah, 'utekâ'i'l-mezbûr
İskender ibni Abdullah, 'utekâ'i'l-mezbûr
Ali ibni Haydar, Es-sâkin fi'l-mahalleti'l-mezbûr(e)
Hasan Ali, Es-sâkin fi'l-mahalleti'l-mezbûr(e)
Mustafa bin Yahşi Sarrâc, sâkin fi'l-mahalle
Mehmed bin Veys, El-mi'mâr sâkin-i mahalle-i mezbûr(e)
Ahmed ibni Şâh Veli, sâkin-i mahalle-i mezbûr(e)
Ali ibni İdris, Teber-dârân-ı Hâssa es-sâkin mahalle-i mezbûr(e).

Vakfiyenin Sadeleştirilmesi

İnsan topluluğunun önde gelenlerinin, "seni lâyıki vechiyle övemem"³⁷ zâviyesinde kaybolma köşesini seçerek edâsında âcizlik ve güçsüzlüklerini belirttikleri çok hamd lütufları ve kutsallık fezasının câmi'lerinde Allah'ı ululayanların "sen kendini övdüğün gibi"³⁸ mabedinde i'tikâfla³⁹ iftihar edip, ifâsında kusur ve âcizliklerini ikrar ettikleri sayısız şükür armağanları ol Vâcibu'l-Vücûd⁴⁰ ve çok cömert olan Yaraticının dergâhına olsun ki, yaratıkların türlerini yokluk çukurundan varlık sahrasına getirip ve varlıkların cinslerini gayb âleminden görülen âleme icâd edip, hepsini yüce kudret sanatları ve eşsiz hikmet güzelliğiyle bezeyerek, aşağıdakileri yukardakilere bağlamış ve üst olanları da düşük olanlara baş bağı yapmıştır. Özellikle insan türünü zatının yüceliklerine mazhar edip, sıfatlarının tecellî ettiği ayna kılarak birbirine mücâvir olan fertlerine kudret ipinde en güzel şekil üzere nizam vermiştir. "... ve kiminizi kiminizden derecelerle üstün kıldı..."⁴¹ meâl-i şerifiyle kimini vahy sahibi, kimini erbâb-ı taklid ve kimini de himmet sahibi kılmıştır. "Yücedir O ki, her şeyin hükümrânlığı O'nun elindedir ve siz O'na döndürüleceksiniz."⁴² saf salavat-ı şerifelerle sınırsız (kâfi derecede) selâmlar, varlıkların en şereflişi, yaratıkların en mükemmeli olan, peygamberlerin imâmı, yolların rehberi, Allah'ın sevgilisi ve elçisi Hz. Mu-

37. Bu cümle "Sen kendini övdüğün gibi ben seni övemem" mealindeki hadis-i şerifin bir bölümü olup, diğer bölümü bir sonraki cümlede zikredilmiştir. Concordance, C. 1, s. 304.

38. Bir önceki dipnotta belirtildiği üzere bu cümle sözü edilen hadis-i şerifin diğer mütemmim bölümüdür. Vakfiyede ikiye bölünerek, bölümleri aynı aynı yerlerde zikredilmiştir.

39. İtikâf; Câmie kapanıp ibadetle vakit geçirme mânâsındadır. Özellikle Ramazan ayının son on gününde câmiin belirli bir köşesinde ibadetle vakit geçirme.

40. Vâcibu'l-Vücûd; Allah Tealânın varlığı lüzumlu olan mânâsındaki zâtî sıfatıdır.

41. Bu cümle En'am Sûresininin 165. âyetinden bir bölüm olup, âyetin tamamının meâli şöyledir: "Sizi yeryüzünün hallfeleri yapan, size verdiği şeylerde sizi denemek için, kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır ve O, bağışlayan, merhamet edendir."

42. Yâsîn Suresi, âyet 83.

hammed (S.A.V.)'in eşiğine olsun ki, O, cehalet ve dalalet vâdisine düşenlerin ellerinden tutan kurtarıcı, yurt ve mal araştıranlara kılavuz olup, müminler topluluğunun yüce makamlar elde etmelerine sebep ve muvahhidle⁴³ taifesine üstün dereceleri tamamlama vesilesi olan işleri her şeyi gerçek olduğu şekilde açıklayıp mubah⁴⁴, haram ve şüpheli şeyleri kolay bir üslûb ile ayırdetmiştir. Allah Te'âlâ O'nu lâyıki vechiyle ödüllendirsin. "O, resulünü hidayet ve hak dinle gönderdi ki, müşrikler istemese dahi O'nu bütün dinlerin üstüne çıkarsın."⁴⁵ İyiliksever yüce aile ve evlâdı ile hayır işleyen büyük sahabelerinin üzerlerine de (salât ve selâm) olsun ki, İslâm yurdunu eksiksiz bir ihtimam ile himaye edip, İslâmî kurallarla sınırları tam bir yöneliş ile koruyup, ileri giden, azgın, serkeş ve inâd zümresi ile taşkın ve bozguncu grubuna var olma fırsatı vermemişlerdir. Allah'ın rızası onların hepsinin üzerine olsun. Uygun olmayan kötü işlerle dolu olan bu dünyanın kalınacak yer ve karargâh olmayıp, geçit ve uğrak olduğu gün gibi âşikâr, delili ve ispatı gerekmeyen en belirgin şeylerden daha açıktır. Zâhiri sevinç yerleri, sonsuz usanç ve keder yeri, zarûrî mal ve mevkileri, gagesiz bırakıp gidilecek yerler olup, makamların yükselmesi ve hazzı düşüklüğü gün aynısı ve derecelerin yücelmesi ve gücü rezilliğin kendisi olmuştur. Ve bîcümle "Dünya bir leştir, ve onu isteyenler de köpeklerdir."⁴⁶ Şeksiz şüphesiz doğru buyruktur. Ancak yüce olgunlukları elde etme yeri ve dîni arzuları artırma menzili olmakla yüce peygamber -Allah'ın salât ve selâmı üzerin olsun- buyurmuştur: "Dünya âhiretin tarlasıdır."⁴⁷ Gerekir ki, herkes, dünya arsasını âhîret tarlası edinip, hayır ve hasenat ile ibadet ve sadakalar tohumunu ekip saçan olsun ve gece gündüz vakitlerini âhîret sarayının bahçesini tamire harcayıp, kendisini fânî bahçeyi (dünyayı) süslemekten azletsin. Hatta ömrü boyunca iyilik yollarına giren olmasından başka makbul ve şer'î bir yol, akla yatkın ve uyulan bir yön tedarik olunsun ki, kıyamet gününe kadar hayır eserleri kesilmeksizin devam etsin ve iyilik meyvelerinden faydalanılsın. Zira Yüce Allah-ululuğu yüce ve bağış umumî olsun: "Erkek ve kadından her kim inanmış olarak iyi bir iş yaparsa, onu (dünyada) hoş bir hayatla yaşatırız. (Daima huzur içinde bulunur, halinden memnun olur. Âhirette ise) onların ecrini yaptıklarının en güzeliyle veririz."⁴⁸ buyurur. Ve yine: "Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki imâ(n)ı kökleştirmek için mallarını harcayanların durumu da tepe üzerinde bulunan bir bahçeye benzer ki, bol yağmur değince ürününü iki kat verdi. Yağmur değmeseydi bile çisilti olurdu. Allah yaptıklarınızı görmektedir"⁴⁹ buyurur. İyilik ve hayır işleri hakkında vârid olan benzeri diğer âyetlerdeki gibi. Nitekim, mühendislerin ileri gelenlerinin gözdesi, kurucuların başta gelenlerinin süsü, zamanın hocalarının hocası, devrin gerçeklerinden haberdar olanların başkanı, asır ve zamanın (Euklides) Öklid'i, Padişah mimarı ve imparator hocası, Melik (varlığın sahibi) ve Mennân (ihsanı bol) olan Allah'ın çeşitli lütufları ile kuşatılan Abdurrahman oğlu Sinan Ağa, hayır ve hasenat yönlerine can u gönülden istekli, iyilik ve sadakalar yönlerine olgunluk derecesinde arzulu olup, vakitlerinin çoğunu âhîret işlerine harcamak ve gönlünden kötü düşünceleri atmamakla, alışıl gelmişken hayır yönlerinden bir kısmının kıyamete kadar ayakta durmasını isteyip mal ve mülklerinden bir miktarını vakfetmeyi uygun gördüğü için, sütunu

43. Muvahhid; Tevhid eden, Allah'ın birliğine inanan kimse mânâsındadır.

44. Mubâh; yapılmasında sevip ve günah olmayan herhangi bir iş.

45. Saf sûresi, âyet.9

46. Hadis-i şerif.

47. Hadis-i şerif, Bilmen, Ömer Nasuhi, Hikmet Gonceleri, "500 Hadis-i Şerif Tercümesi ve İzahı, s. 163, sıra. 182, İstanbul-1961.

48. Nahl Sûresi, âyet.97.

49. Bakara Sûresi, âyet. 265.

yüce şer'-i meclisi⁵⁰ ve direkleri sağlam, ulu din mahfelinde⁵⁰ bilumum tutum ve davranışları doğru ve geçerli olduğu halde hazır olup, şöyle ikrar ve itiraf eyledi: Korunmalı Konstantınıyye (İstanbul) -belalardan korunsun- mahallelerinden kendisine mensup olan⁵¹ mahallede Allah Te'âlâ'nın rızasını isteyerek yaptığı Mescid-i şerifi namaz kılan müminlere vakf edip, sözü geçen Mescid-i şerif yakınında Allah rızası için ihdas ettiği güzel mektebi, öğrenen çocuklara vakfetti. Zikredilen Mescid-i şerifin işleri, bilinen mektebin lüzumlu ihtiyaçları ve vakti geldiğinde inşâallah belirtilecek olan diğer yönleri için kendi mallarından Sultan (Sultan Süleyman) imareti - gök ve yer âfetlerinden korunsun yakınında bulunup, biri iç, biri orta ve biri de dış olmak üzere üç muhavvatı⁵² müstemil olan menzilin⁵³ ki, iç kısmı on adet üst ve iki adet alt odalarla bir fırını, iki hamamı, bir mutfağı, bir mahzeni ve beş tuvaleti; orta kısmı da araları sofa, önleri bahçe ve altı ahır olan iki oda ile bir cumba, ahırın önünde üstünde mahzen olan bir ev ve bir su kuyusunu; dış kısmı ise birbirine bitişik dört küçük odayı müstemildir. Hepsinin kible tarafı merhum ve mağfurunleh Sultan Süleyman Han'ın Allah'ın rahmet ve rızası üzerine olsun medresesine, diğer üç tarafı da umumî yola ulaşan bu menzili bütün bağlı olan yerleri ve ekleri, yolları, mutfak ve kiler gibi tamamlayıcı bölümleriyle birlikte vakfetti. Yine sözü geçen menzile bitişik 20 adet dükkânlarını vakfetti. İhdas olunan üst kattaki mektebi de öğrenen çocuklara vakfetti. Yine zikredilen menzilin kuzey tarafına bitişik olup taşlarla kafes gibi örülerek en güzel şekil üzere yapıлып, sözü geçen vâkıfa medfen olmak için hazırlanan duvarla çevrili yeri vakfetti.

Yine sözü edilen Mescid yakınındaki söz konusu mektebe bitişik olup, her biri birer yer evini, zulleiy, avluyu ve tuvaleti müstemil olan üç menzilin binalarını vakfetti.

Yine zikredilen Mescide bitişik olup, meyveli ve meyvesiz ağaçları, bir sundurmaya⁵⁴, üç havuzu, akar suyu, bir musluğu ve set üzerinde ortada bulunan bir köşkü müstemil olan bir tarafı Neslihan Hatun mülkü ile, bir tarafı Merhum Ali Paşa'nın vakıf bostanı ile, bir tarafı sözü geçen vakıf ile, bir tarafı da Kara Kâsım vakfı ile sınırlı ve bütün yerlerinin mukataası⁵⁵ yılda 190 akçe olan bostanı bütün ekleriyle birlikte vakfetti. Yine sözü geçen korunan şehrin (İstanbul'un) mahallelerinden Hoca Veys Mahallesinde Merhum Ali Paşa Hamamı dolabı fazlası, Padişah izniyle bostana akmakta olup, sözü geçen bostana bir musluk yaptırılarak, suyun yarısı bostana, yarısı da vakıf bostana akmaktadır. Bunu vakfetti.

Yine Mevlânâ Ahaveyn Mahallesinde Çukurçeşme diye bilinen çeşmeye ve kendi mahallesinde (Sinan Mahallesinde) mescidi yakınında yapılan çeşmeye yeraltı kanalı içinde künkle⁵⁶ gelen suyun yeraltı kanalı içinde hâsil olan acı suyun akıtıldığı yerdeki kendi vakıf evi yakınında Padişah emri ile bu evin içinden vakıf bostana akıtmıştır. Bunu vakfetti.

Yine belirtilen Mescid yakınında bulunup, her biri birer yer evi, gölgelik,

50. Oturulacak, görüşülecek yer, toplantı yeri anlamında olan mahfel ve meclis kelimelerinden burada şer'i mahkeme kasdedilmektedir.

51. Kendi adıyla anılan Sinan Mahallesi.

52. Muhavvata, çevrelenen ve etrafına duvar çekilen yerdir.

53. Menzil, konak ve han gibi çok bölümlü ve müstemilatlı olan evdir.

54. Sundurma; yağmur ya da güneşten korunmak için yapılan ve arkası bir duvara verilen çatı, Türkçe sözlük, s. 731, TDK, 1981-Ankara

55. Mukataa; Arsası vakıf ve üzerindeki bina ve ağaçları mülk olan akarda mutasarrıf tarafından arsa vakfına verilerek üzere arsa için kat' ve tayin olunmuş olan senevî ücrettir.

56. Künk, su akıtmaya yarayan toprak ya da çimentodan yapılmış kalın boru.

tuvalet ve ayluyu müştemil olan ve bir tarafı Abdullah oğlu Ahmet mülküne, iki tarafı vakıf bostana ve bir tarafı da umumî yola ulaşmakta olup, arsasının mukataası yılda 70 akçe olan yedi adet menzilin binalarını vakfetti. Sözü edilen menzillerin birini zikredilen mescide imam olan kimseye, birini de mescidin müezzinine mesken tayin etti. Şöyle ki, oturmak isterlerse otursunlar, oturmazlarsa mütevellî olan kimse, diğer akarlar gibi bunları da kiraya verip, gelirini zabt etsin. Kendilerine müdahale ettirmesin.

Yine, sözü geçen mescid-i şerifin karşısında bulunup yedi adet alt odayı, dört dükkânı, yedi tuvaleti, bir su kuyusunu müştemil olan bir tarafı Mustafa oğlu Ahmet Mülkü ile, üç tarafı da umumî yol ile sınırlı ve arsasının mukataası yılda 19 akçe olan menzilin binalarını vakfetti.

Yine Mevlânâ Ahaveyn mahallesinde Allah rızâsı dileği ile umûmî yol için satın alınıp, bir tarafı Mustafa oğlu Hasan mülküne ulaşip 30 arşın⁵⁷ boyunda, iki tarafı umûmî yola ulaşip 38 arşın boyunda ve bir tarafı da Abdullah oğlu İskender mülküne ulaşip 10 arşın eninde olan evi vakfetti.

Yine sözü geçen mahallede bir su kuyusu ve bir tuvaleti müştemil olup, bir tarafı Ali Paşa bostanı, bir tarafı yeraltı kanalı, bir tarafı umûmî yol ve bir tarafı sözü geçen vakıfla sınırlı olan üç alt odayı vakfetti.

Yine sözü geçen korunmalı şehir (İstanbul) mahallelerinden Hâfız Mustafa Çelebi Mahallesinde bulunup bir alt odayı, bir sundurmayı, bir su kuyusunu, bir tuvaleti, avluyu, altı adet üst ve alt odalarla bir miktar boş yeri müştemil olan bir tarafı Ali Çelebi mülkü ile, bir tarafı Ali oğlu Hüseyin Çelebi mülküyle, iki tarafı umûmî yol ile sınırlı ve arsasının mukataası yılda 70 akçe olan menzilin binalarını vakfetti.

Yine sözü geçen mahallede bulunup iki adet üst odayı, bir sofayı, bir küçük odayı, bir gölgeliği, bir su kuyusunu, bir tuvaleti ve bir avluyu müştemil olan bir tarafı Abdullah oğlu Süleyman mülkü ile, bir tarafı Sinan oğlu Mustafa mülkü ile, bir tarafı Abdullah oğlu İskender Vakfıyla, bir tarafı da umûmî ve husûsî yol ile sınırlı ve arsasının mukataası yılda on akçe olan menzilin binalarını vakfetti.

Yine sözü geçen mahallede bulunup iki adet alt ve bir adet üst oda ile bir ahır ve iki tuvaleti müştemil olan bir tarafı Abdullatif oğlu Pasban Veli Vakfı ile, iki tarafı sözü geçen vâkîfın vakfı ile, bir tarafı da umûmî yol ile sınırlı ve arsasının mukataası yılda 6 akçe olan menzilin binalarını vakfetti.

Yine sözü geçen korunmalı şehir (İstanbul) mahallelerinden Sarı Nasuh mahallesinde bulunup iki alt oda, bir cumba, bir sofa, bir su kuyusu, bir bahçe, bir avlu ve bir tuvaleti müştemil olan bir tarafı Abdullah kızı Zehrâ Hatun mülkü ile, diğer tarafı Abdullah oğlu Ahmed mülkü ile iki tarafı da umûmî yol ile sınırlı olan menzili vakfetti.

Yine belirtilen korunmalı şehir (İstanbul) iskelelerinden Çöplük İskelesinde ayazma yakınında bulunup bir tarafı deniz, iki tarafı umûmî yol, bir tarafı da sözü geçen vakıfla sınırlı ve arsasının mukataası yılda 154 akçe olan birbirine bitişik üç adet dükkânla, bunların ardında bulunup, onlara bitişik olan açıcı dükkânını vakfetti.

Yine deniz kenarında belirtilen yerde bulunup yarım dükkânı müştemil olan bir tarafı sözü geçen vakıf ile, bir tarafı Süleyman Bey mülkü ile, bir tarafı umûmî yol, bir tarafı da deniz ile sınırlı ve arsasının mukataası yılda 120 akçe olan menzilin binasını vakfetti.

57. Arşın, 48 cm. olan uzunluk ölçüsüdür.

Yine deniz kenarında ayazma yakınında yapılmış, bir tarafı gübrelik ve hazineye ait yeraltı kanalı, bir tarafı Ayasofya Vakfı'nın boş yeri, bir tarafı da deniz ile sınırlı, uzunluğu 12, eni 7 arşın olan yeri müştemil, yılda yerinin mukataası 15 akçe olan kayıkhanenin binasını vakfetti.

Yine deniz kenarında yeni yapılan kapı yakınında ve burç arasında bulunup, iki tarafı umûmî yol, iki tarafı da hisardibinde Padişah fermanı ile bırakılmış olan boş yerle sınırlı, boyu 30 arşın, eni 4,5 arşın yeri müştemil ve yılda 720 akçe mukataası olan sekiz adet dükkanları vakfetti. Yine Unkapanı yakınında iki burç arasında bulunup bir tarafı Rüstern Paşa Vakfı ile, bir tarafı umûmî yol ve iki tarafı hisar duvarı ile sınırlı, ardında sundurması bulunan ve yerinin yıllık mukataası 48 akçe olan ağaççı dükkanının binasını vakfetti.

Yine Gümrükhane yakınındaki Muhtesip İskender Mahallesinde bulunup 5 alt ve bir üst kat odaları ile bir su kuyusunu ve 4 tuvaleti müştemil, bir tarafı Mustafa oğlu Salih mülkü ile, bir tarafı İskender oğlu Ahmet mülkü ile, bir tarafı Mehmet oğlu Mustafa mülkü ile, bir tarafı da umûmî yol ile sınırlı olan menzilin vakfetti.

Yine Edirnekapısı yakınındaki Sultan Mahallesinde bulunup iki tarafı umûmî yol, bir tarafı Seyyid Şaban mülkü ve bir tarafı da muhtesip Karagöz mülkü ile sınırlı olan üç adet üst oda ile bir ahırını vakfetti.

Yine sözü geçen mahalle yakınındaki Berberhane yanında bulunup iki tarafı umûmî yol ile, bir tarafı Süleyman Subaşı Vakfı ile, bir tarafı da Şerifezâde Mehmet Çelebi Vakfı ile sınırlı olan bir adet dükkânı vakfetti.

Yine Sarıgüzel Hamamı yakınındaki Çıkrıkçı Kemal Mahallesinde bulunup Şehnameci evi diye bilinen, 6 adet üst odayı, 4 sofayı, 3 adet alt odayı, bir ahırını, iki su kuyusunu ve iki tuvaleti müştemil; bir tarafı Çıkrıkçı Kemâl Vakfı ile, bir tarafı Mehmet ve İskender kızı Hatice mülkleri ile ve iki tarafı da umûmî yol ile sınırlı olan menzilin vakfetti.

Yine sözü geçen mahallede bulunup, Câbî Ferhat evi diye bilinen, bir su kuyusunu ve tuvaleti müştemil; iki tarafı İskender kızı Hatice mülkü, bir tarafı umûmî yol ve bir tarafı da sözü geçen vakıfla sınırlı olan altı üstlü iki odalı evi vakfetti.

Yine sözü geçen vâkıfın vakıf mescidine ve bostanına akan acısudan Hüma Hatun'un yaptığı Cuma'ya yeteri kadar müslümanların abdest alması için Allah rızası gayesiyle akan su yolunu vakfetti.

Yine Kayseri Sancağında Ağırnas adlı köye Allah rızası için yaptığı çeşmeyi vakfetti. Sözü geçen bu çeşmenin yakınında boyu 260 arşın, eni 160 arşın mülk arazisini de belirtilen çeşmeye gelen hayvanların orada dinlenmeleri için vakfetti.

Yine Kayseri Kazasına bağlı yerlerden Gergeme adlı köyün alt yanındaki Alagöz değirmeni ayağındaki bir tarafı budak çiftliği ve diğer tarafları umûmî yol ile sınırlı olan yerde bulunan bir ev içinde dönen dört göz değirmenin her bir gözü için hazineye ait olan 30 akçe vergisini Padişah hazretleri, sözü geçen vâkıfa temlik edip, eline temliknâme verdikten sonra vâkıf, belirtilen vergiyi vakfetti.

Yine Haslar Kazasına bağlı Soğanlı adlı köyde umûmî yol üzerinde Allah rızası için yaptığı çeşmeyi vakfetti.

Yine Vize Sancağının Ürgaz adlı köyünde Allah için yaptığı çeşmeyi vakfetti. Yine Hulviyyât adlı hoş kitabı, sözü geçen Mescide konulup, muhtaç olanların bu mübarek yerde mütalaa etmeleri ve asla mescid-i şerif dışına çıkarılmaması şartı ile Allah rızası için muhtaç olanlara vakfetti. Yine zamanın râyici

ile 300.000 fiddî (gümüş) akçeyi diğer mallarından mükemmel bir şekilde ayırdettikten sonra vakfetti. Şart eyledi ki, belirtilen büyük menzilin dışındaki akarları şerî şekilde istiglâl⁵⁸ olunsun. Belirtilen meblağ da her yıl onu onbir olmak üzere bir güvenilir ve doğru mütevellî görüşüyle salih ve dindar bir câbî yardımıyla ve yazı kurallarını bilen bir kâtibin işe başlamasıyla birlikte muamele-i şer'iyeye⁵⁹ olunsun. Sâdât'dan⁶⁰ olana, yolculara ve güvenilmeyenlere verilsin. Borçlulardan servet sahibi kefil ve değeri borcu ödemeye yeterli rehin alınsın veya biri ile yetinilsin. Sözü edilen muameleler adı geçen vâkîfın çocukları hayatta olduğu müddetçe onların huzurunda yapılsın. Allah korusun, evladının tükenmesinden sonra, sözü geçen mescid-i şerif mahallesinin cemaatı huzurunda yapılsın. Belirtilen şartlara uyularak elde edilen gelirlerden önce günde on akçe mütevellilik maaşı verilsin. Câbiye günde on akçe, kâtibe de günde 4 akçe verilsin. Yine şart eyledi ki, sözü geçen mescid-i şerife salih ve dinî buyruklara sıkıca bağlı olan, namazın farz ve vâciplerini bilen, sünnet ve müstehablara⁶¹ vâkîf olan bir kimse imam tayin olunup, beş vakitte beş vakit namazı edâ etmek hususunda tam bir özen gösterip ihmalinden kaçınınsın. Her sabah namazdan sonra Yâsin-i şerif sûresini okuyup, sevabını vâkıfa bağışlasın. Karşılığında günde 4 akçe maaş verilsin. Üçü mihraba geçmesine karşılık, biri de Yâsin-i şerif sûresini okuyup, sevabını vâkîfın ruhuna bağışlama sıfatıyla muttasıf olduğu için sadaka olmak üzere verilsin.

Yine şart etti ki sözü geçen mescid-i şerife kim imam olursa, zikredilen mektebe de muallim olup, öğretme hizmetini yerine getirsin. Dilediği vakitte ve yerde Kur'ân-ı Kerîm'den günde bir cüz okuyup, sevabını vâkıfa bağışlasın. Buna karşılık da kendisine günde 5 akçe maaş verilsin. Dördü dil öğrettiği, biri de cüz-i şerif okumak sıfatıyla muttasıf olduğu için sadaka olsun. Yine şart etti ki sözü geçen mescide salih bir müezzin tayin olunup, namaz vakitlerinde temizlik üzere ezân-ı şerifi okuyup müezzinlik görevinde bulunsun, işi hafife alma ve ihmalden kaçınınsın. Her yatsı namazından sonra Tebâreke (Mülk) sûresini okuyup sevabını vâkıfa bağışlasın. Karşılığında kendisine günde 3 akçe maaş verilsin. İki müezzinlik görevi, biri de okuma görevi (için) olsun. Yine şart eyledi ki, müezzin olan kimse belirtilen mektepte kalfa olup, kalfalık hizmetini yerine getirsin, dilediği yer ve vakitte Kur'ân-ı Kerim'den günde bir cüz okuyup, sevabını vâkîfın ruhuna bağışlasın. Buna karşılık da günlük 4 akçe maaş alsın. Üçü kalfalık, biri de cüz okuma sıfatı ile muttasıf olduğu için sadaka olsun. Eğer müezzin (Bu hizmete) muktedir olmazsa vakıf evlâdının görüşü ve nâzırın izniyle ehil olan birine verilsin.

Yine mescid-i şerife konulan iki çerağ⁶² için yılda dördü bir akçelik seksen akçe yağ mumu tayin etti. Ayrıca her yıl Berat gecelerinde 100'er akçelik iki adet balmumu tayin etti. Yine şart etti ki, sözü geçen müezzin aynı zamanda mescid-i şerifte kayyım olup ihtiyaç zamanında mescidi açıp-kapayıp, kandillerini yaksın ve lâzım oldukça mescidi süpürsün. Ayrıca belirtilen yüce mektepte ferrâş (süpürücü) olup, gerekli hizmeti ifâ etsin. İş hafife almaktan ve ih-

58. İstiglâl'in lugat mânâsı: Emlak ve akarı borcun ödenmesine kadar alacaklıya bırakmak veya gayr-i menkulün iradını borca karşı terk ve tahsis eylemek yerinde kullanılır bir tabir olup, burada vakif akarların gelir getirecek şekilde kullanılarak değerlendirilmesi kastedilmiştir.

59. Muamele-i hükûkiyye demektir. Fâiz ilzâmı için yapılan muameleye de denir. Meselâ; vakif bir para muayyen bir müddetle bir kimseye ödünç verilir. O müddet zarfında ne kadar fâiz tutuyorsa bunu borç haline getirmek için vakfın malından ödünç para alan kimseye o kadar para mukabilinde bir mal satılır ve o kimse o malı vakfa hibe eder. Bu suretle faiz hukukî bir borç halini alır. Buna muamele-i şer'iyeye denir.

60. Sâdât; Hz. Hasan neslinden gelmek üzere Hz. Muhammed'in soyundan olanlar.

61. Müstehabb; Farz ve vâcibin dışında sevap kazandıran iş.

62. Çerağ; Topraktan veya madenden, içine yağ konulup yan tarafındaki deliğe bir fitil takılarak yakmağa mahsus eski yağ kandillerine verilen addır.

malden kaçsın. Bunun karşılığında da kendisine günde bir akçe verilsin.

Yine vakıf sahibi -Allah Teâlâ ömrünü uzun etsin -kendi mezarı için konulan yerde bulunan mektebin muallimine günde altı akçe maaş tayin etti. Beşi öğretme görevi için, bir akçesi de huzurunda vâkıfın ruhuna günde bir cüz okumak görevi için olsun. Dört akçe de kalfalık için tayin etti ki, üçü kalfalık görevi, biri kendi huzurunda vâkıfın ruhu için bir cüz okuma görevi için olsun. Yine açıklanan iki mektepte öğrenmekte olan çocukların yetimlerine her yıl mübârek Ramazan ayının sonlarında Bayrama yakın olacak şekilde Allah Teâlâ'nın rızası için kendi durumlarına uygun bogası⁶³ kaftanlar ve kutnî⁶⁴ takyeler alınması için günde bir akçe tayin etti. Mütevellî olan kimse toplayıp vaktinde harcasın, Yine sözü geçen öğrenciler için her yıl kış mevsiminde iki mektepte yakacak odun parası olmak üzere 150'şer akçe tayin etti. Sözü geçen mescid ile mektebine lâzım olan hasır için de yılda 160 akçe tayin etti. Allah Teâlâ bağış ve lutfuyla kabul buyursun. Yine şart etti ki, merhum Sultan Süleyman Han Cami-i şerifine konulan kürsüde hergün öğle vaktinde salih, güzel sesli ve tecvid kuralları üzere Kur'ân-ı Kerim okuyan bir kimse Kur'ân-ı Kerim'den bir aşrı şerif okuyup sevabını vâkıfa bağışlamak sıfatıyla muttasıf olursa, iki akçe maaş alsın. Yine şart etti ki, sözü geçen vakıfların gelirlerinden mütevellî olan kimse günde beş akçe muhafaza edip üç yılda toplam olarak 90 filoriyi bulan bu meblağ, (vâkıfın) çocuklarının ittifakı ve nâzırın görüşüyle salih, dindar ve (kendisi için) haccetmiş bir kimseye verilip, üç yılda bir hac ettirilsin. Devrin bitmesine (kıyamete) kadar bu şekil üzere devam ettirilsin. Yine şart etti ki, sözü geçen mescid-i şerif mahallesinin gerekli avârızı⁶⁵ için mütevellî olan kimse günde birer akçe ayırarak toplayıp, her yılda sözü geçen mescide imam olan kimseye teslim etsin. O da lazım olduğu yılda avârıza harcasın. Gerektiğinde mahalle halkının görüşüyle gelir getirecek bir şekilde değerlendirilip, sözü geçen mahalleyle ilgili olan ihtiyaçlara harcasın. Yine şart etti ki, salih ve hakedenlerden üç kişiye diledikleri zaman ve yerde Kur'ân-ı Kerim'den günde birer cüz okuyup, sevabını vâkıfa bağışlamak sıfatıyla muttasıf olmaları şartı ile günde birer akçe maaş verilsin. Yine şart etti ki, sözü geçen vakıfların gelirlerinden âlim, sâlih ve hakeden bir kimseye dilediği zaman ve yerde Kur'ân-ı Kerim'den günde bir Enâm-ı latîf okuyup, Seva bını vâkıfa bağışlamak sıfatıyla muttasıf olması şartıyla günde iki akçe verilsin. Yine şart etti ki, her yıl mübarek muharrem ayının 10. gününde sözü geçen vakıfların gelirlerinden 300 akçe çeşitli yemeklere harcanıp, sözü geçen vâkıfın Sultan (Süleyman) imareti- gök âfetlerinden ve belâlardan korunsun- yakınında bulunup vakfettiği daha önce açıklanan büyük menziline pişirilip, fakirlere yedirilsin ve yemekten sonra sözü geçen üç cüzhan toplanıp üç cüzün hatim duasını okuyup sevabını vâkıfa bağışlasınlar. 60 akçe de duadan sonra duahanlara ve o toplulukta bulunan fakirlere sadaka verilsin. Yine şart etti ki, rahmetli eşi Mahmud kızı Mihrî Hatun'un ruhu için sâlih ve tecvid kurallarına göre Kur'ân okuyan iki kişiye diledikleri zaman ve yerde Kur'ânı Kerim'den günde birer cüz okuyup, sevabını merhûmenin ruhuna bağışlamak sıfatı ile muttasıf olmaları şartı ile günde birer akçe maaş verilsin. Değerli çocuklarından yüce Rabbin rahmetine muhtaç olup, şehitlik mutluluğuna ererek

63. Bogası; Amerikan bezine benzeyen ve kaput bezini de andıran bir nevi bezin adı idi.

64. Kutnî; Pamuk ya da ipekle karışık kumaştan dokunmuş, kalın, ensiz kumaş çeşidi.

65. Avânz vakfı; Bazı köy ve mahallelerde hayır sahipleri tarafından varidatı fukaradan vefat edenlerin donatım ve kefenlenmesine ve hastalanıp iş, güç ve kazançtan âciz kalanların beslenme, geçimlerine ve tedavilerine ve köy ve mahallenin kuyu ve çeşmeleri ve su yolları tamire muhtaç olduğunda bunların tamiirine sarfolunmak üzere vakıflar yapılmıştır. Bu gibi vakıflara avânz vakıfları denir. Bu vakıflar tamamen veya kısmen belediyeler tarafından yapılması lâzım gelen insanî ve beledi hizmet ve yardımları istihdaf etmektedir. Avânz vakıflarının varidatı mutlak surette ahâlinin avânzına sarfolunur. Ahali ister müslim ister gayr-ı müslim olsun. Bu vakıflar 1580 nolu Belediye kanunu ile belediyelere devrolunmuştur.

şehid olan merhum Mehmed Bey'in ruhu için de sâlih ve tecvid kurallarına göre Kur'ân okuyan iki kişiye diledikleri zaman ve yerde Kur'ân-ı Kerim'den günde birer cüz okuyup, sevabını sözü geçen şehidin ruhuna bağışlamak sıfatıyla muttasıf olmaları şartı ile günde birer akçe ücret verilsin. Yine, rûh-ı latîfi için ihtiyaç olan yerlerde kaldırım yapılmasına harcanmak üzere günde 4 akçe tayin etti. Yine, çocuklarından Ümmihan ve Neslihan adlı kızlarına ve şehid olan oğlu merhum Mehmed Bey'in Fahrî adlı kızına günde onbire akçe maaş verilmesini şart etti. Yine şart etti ki, birisi Allah'ın emriyle öldüğünde, belirlenen hissesi, ölen hisse sahibinin çocukları arasında eşi olarak bölünsün ki, bunlar ikinci batından hisse sahipleridirler. İkinci batından hisse sahiplerinin de birisi öldüğü takdirde, yine belirlenen hissesi, hisse sahibi çocukları arasında eşit olarak bölünsün ki, bunlar üçüncü batından hisse sahipleridirler. Diğer batınlarda da durum böyle olup, öncelik sırasına uyulsun. Zikrolunan ilk hisse sahibi çocukların çocukları olmadığı veya tükendiği takdirde belirlenen hissesi, birinci batından hisse sahibi kendi kardeşlerine verilsin. Birinci batından hayatta kimse olmadığı takdirde, ikinci batından mevcut olanların arasında eşit olarak dağıtılıp önceki şekil üzere dağıtım yapılmasına uyulsun. Allah korusun hepsinin tükenmesinden sonra sözü geçen 33 akçenin 18 akçesi Sultaniye (Süleymaniye) medreseleri -âfat ve belalardan korunsun- altında mülâzimler⁶⁶ için yapılan 18 adet odalarda oturan mülâzimlerin herbirine beheri Kur'ân-ı Kerim'den günde birer cüz okuyup, sevabını bütün peygamberlerin ruhlarına -bizim peygamberimizin ve onların üzerine salât u selâm olsun- ve vâkîfın ruhuna bağışlaması şartıyla günde birer akçe tayin olunsun. 15 akçesini de Sultan Süleyman Han - Allah'ın rahmet ve bağışı üzerine olsun- cami-i şerifinde tesbih ve salât-hân olan⁶⁷ 30 kişinin her birine, tesbihden sonra zikrolunan cami-i şerifin yakınında duvarla çevrili bölümde sözü geçen vâkıfa medfen olarak kafes şeklinde örülmüş taşlarla en güzel şekilde yapılmış olan yerde toplanıp, üçer defa İhlas suresi ve bir defa Fatiha suresini okuyup sevabını vâkîfın ruhuna bağışlamaları şartıyla günde yarımşar akçe verilsin. Yine kendisinin sözü geçen çocuklarından Ümmihan ve Neslihan adlı kızlarına daha önce tayin edilen maaşlarıyla birlikte aydan aya verilip ölümlerinden sonra vakfa kalması şartıyla üçer akçe daha maaş verilmesini şart etti. Yine Kayseri'den getirtilip Müslüman eylediği kardeşi oğlu kızlarından Raziye ve Kerime ile Müslüman olup Sekban⁶⁸ olan kardeşi oğlu Süleyman'ın kızı Ayşe'ye hayatta oldukları müddetçe aydan aya verilmesi ve ölümlerinden sonra vakfa kalması şartıyla günde beşer akçe maaş tayin etti. Yine şart eyledi ki, çocuklardan, çocukların çocuklarından, azatlılardan ve azatlıların çocuklarından mütevellî⁶⁹ olmaya elverişli, yazı kurallarını bilen sâlih, din-dar ve doğru bir kimse olduğu müddetçe yabancıya vermesinler sözü geçenlerden hizmete muktedir kimse olmayınca, nâzır⁷⁰ görüşüyle bu göreve bir sâ-

66. Mülâzim; Stajyer yerinde kullanılır bir tabirdir. Tanzimattan evvel bunun yerine Şâkird denilirdi. Osman Ergin, mülâzimle şâkirdi şöyle izah ediyor: "Her ikisi de hiç bir şey bilmeyerek bir kaleme yazılan ve orada okuma, yazma ve kalem muamelesi öğrenerek sonra aylağa geçen genç memurlara denilir. Mektep talebesine de evvelce şâkird denilmesine bakılırsa o zamanlarda resmî daireleri tamamen birer memur mektebi sayabiliriz. "Tanzimattan sonra bu iki tabirin kullanılış şekilleri biraz değişerek şâkird okumak için mektebe ve mülâzim de aylık almaksızın sırf iş öğrenmek üzere kaleme devam eden çocuklara alem oldu. "M. Zeki Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. II. s. 611.

67. Tesbih ve salât-hân: Vakfiyelerde yapılması öngörülen hayrî hizmetlerden biri de, sevabını vakîf kuran şahsın ruhuna veya yakınlarından birinin ruhuna bağışlamak üzere Cami' ve mescidlerde tesbih çekilmesi ve namaz kılınmasıdır. Tesbih çekmekle görevlendirilen şahsa müsebbih denildiği gibi, tesbih-hân da denilmektedir. Namaz kılmakla görevlendirilen şahsa musallî denildiği gibi salât-hân da denilmektedir.

68. Sekbân: Seymen, Yeniçeri ocağına bağlı bir sınıf asker.

69. Mütevellî, Vakîf işlerini idare ve rüyet etmek üzere tayin olunan zattır.

70. Nâzır, Vakîf istilâhında mütevellî mânâsında kullanıldığı gibi mütevellinin tasarrufatına nezaret etmek üzere vâkîf tarafından veya hâkim tarafından tayin olunan zattır.

lih ve doğru kimse tayin olunsun. Yine okumaya muktedir kimse olmayıncaya- kadar cüzlerde dışarıdan kimselere verilmesin. Yine şart etti ki, mimarbaşı olan kimse açıklanan vakıflara nâzır olup, her yıl vakıf evlâdının ittifakı ile mütevellî olan kimsenin muhasebelerini gözden geçirme hususunda inayet bakışlarını esir-gemesinler. Nâzırlık hizmeti için günde bir akçe maaş verilsin. Yine şart etti ki, Melik ve Kakhâr olan Allah'ın iradesiyle sözü geçen vakıflara rakabe (Vakıf geli-rinin aslına ilave edilmesi) gerektiğinde diğer mürtezika⁷¹ rakabe olunduğu gibi mütevellî, kâtip ve câbî olan kimseler de rakabe olunsun. Yine şart etti ki, vakıf sahibi-Allah Te'âlâ ömrünü uzun etsin- hayatta olduğu müddetçe belirtilen bü-yük menzilde kendisi otursun. Ölümünden sonra çocukları otursunlar. Çocuk-lardan oturmayan, kendi oturma hissesi için sözü geçen menzilde oturan ço-cuklardan birşey istemesin. İsteddiği takdirde isteği yerine getirilmesin. Nesilden nesile ve asıldan fûrû'a⁷² çocuklar- Allah soylarını devrin sonuna kadar devam ettirsin- tükeninceye kadar böyle devam olsun. Çocuklar tükendikten sonra nâ-zır görüşü ve benzerinin değeri ile kiraya verilip, ücreti vakfın gelir fazlasına ek-lensin. Yine şart etti ki, belirtilen büyük menzilin onarımı ile vakfa ait diğer (ya-pıların) onarımının tamamı gelir fazlasından yapılsın. Yine daha önce açıkla-nan mukataalı akarların mukataalarının her yıl sözü geçen vakıfların gelirlerin-den ödenmesini şart etti. Sözü geçen Şehnâmecî evi diye bilenen menzilde bir-biri ne bitişik altı üstlü üç oda ile avluyu müştamil olan evlerin birinde daha önce sözü geçen kardeşi oğlu kızlarından Raziye, birinde Kerime ve birinde de Müslüman olup Sekban iken vefat eden kardeşi oğlu Süleyman'ın kızı Ayşe otu-rup, sözü geçen hayır sahibi vâkıfı devamlı hayır duadan unutmasınlar. Ölümle-rinden sonra vakıf sahibinin kendi çocuklarından hayatta olanların muhtaçları otursunlar. Nesilden nesile, asıldan fer'a çocuklar ve torunlar tükeninceye kadar bu şekilde olup (sonra) benzerinin değeri ile kiraya verilerek, ücretini vakfın ge-lir fazlasına eklesinler. Yine şart eyledi ki, sözü geçen menzilde yeni yapılan II adet odada azatlılardan en iyi olanlar, Allah rızası için otursunlar. Sözü geçen vâkıfı devamlı hayır duadan unutmasınlar. Onarımı, içinde oturanların kendile-rince yaptırılsın. Mülke (kendilerininmiş gibi) sahip çıkmaktan kaçınınsınlar. Mü-tevellî olan kimse, bu duruma aykırı davrananı çıkarıp, kalan azatlıların en iyisi-ne versin. Bunlar da gereken onarımı yaparak masrafını kendileri karşılınsınlar. Belirtilen şekil ile hareket edilip azatlılar ve azatlıların çocuklarının tükenmesi halinde kiraya verilip, ücreti diğer vakıf gelirlerine eklensin. Yine şart eyledi ki, sözü geçen evkafın usul ve şartlarının değiştirilmesi, görevden alma, göreve ta-yin etme, maaşların arttırılıp eksiltilmesi ve diğer şer'î tasarruflar⁷³ vâkıfın yet-kisinde olsun. Kendisi Melik ve Rahman olan Allah'ın dileğiyle tevbe, muvaffa-kiyet ve tam imanla "müminler ölmezler, ancak yokluk evinden bekâ evine taşınırlar" uyarınca (âhirete) göçtükten sonra - Allah'ım, âlemlere rahmet ola-rak gönderdiğin habibin Hz. Muhammed (O'na ve bütün aile fertlerine salât u selâm olsun)'in hürmetine bize ve bütün Müslümanlara imanla göçmeyi nasib et- sözü geçen vakıflarda çalışan bütün görevlilerin, görevden alma, göreve ta-yin etme ve (benzeri) tasarruflar nâzırın görüşüyle, vâkıfın çocuklarının yetki-sinde olsun. Yine şart eyledi ki, sözü geçen vakıfların gelirlerinden meydana gelip bilumum gerekli harcamadan başka arta kalan fazla malı hayatta oldukça kendisi alsın kendinden sonra açıklanan şekil üzere sözü edilen harcamadan sonra arta kalan fazla meblağdan 10.000 akçesi bir torbaya konulup mühürlen-

71. Mürtezika: Vakfın menfaatleri kendilerine şart olunan kimseler.

72. Fûrû', evlatlar, torunlar ve onların çocukları mânâsına gelir bir tabirdir. Arapça bir kelime olan fer' ağacın kolu, dalı gibi bir asıldan ayrılan şey demektir. Bu sebeple bir adamın fûrûu oğlu, kızı ve bunların oğlu ve onların da kızları, ve oğulları ve çocuklarıdır.

73. Tasarruf-ı şer'î, satmak, bağışlamak, vekâlet, kefâlet, havale teslimi gibi muamelelerdir.

dikten sonra nâzır görüşü ve azatlıların çocuklarının ittifakıyla çocukların en iyi, güvenilir ve doğru olanında muhafaza olunsun. Tâ ki, sözü geçen vakıfların akarlarına hâle geldiğinde bunların bakım ve onarımına harcanıp, sözü geçen (vakıf) paralara eksiklik âriz olduğunda tamamlansın. Arta kalan fazla, çocuklar arasında maaş üslûbu üzere çocuklar ve torunlar tükeninceye kadar eşit olarak bölüştürülsün. Sözü geçen korumalı şehirde (İstanbul'da) ihtiyaç olan yerlere bir arşın 6 parmak miktarı taşla yaya kaldırımını yapmak için harcasınlar. Sözü geçen miktardan eksiltmeyip benzerinin değerini versinler. Yine şart eyledi ki, sözü geçen mescid-i şerifin mahallesi halkı, imamı ve müezzini ile vâkıf evladından hayatta olanlar, azatlılar ve vakıfda görevli olanlar toplu halde Allah rızası için hasbî nazır olsunlar. Yine söyledi ki, takrirden şu ana kadar sözü edilen akarlar ve dirhemleri toplu olarak vakf-ı sahih-i şer'î ve habs-i sarih-i mer'î ile vakf ve habs ettiği halde tescilini isteyip, vâkıf vakıflarının hepsini tamamıyla kendi evladından olup tayin etmiş olduğu benzerleri ile akranının övüncü, lütuf ve iyilik madeni olan mütevellî Derviş Çelebi -büyükler ve ileri gelenler arasında kendisine işaret edilmekte dâim olsun- ye teslim etti. O da zikredilene eksiksiz olarak ve toplu halde sözü geçen ve değerli dedesi olan vâkıftan teslim alıp, mütevellilerin diğer vakıflar da tasarruf eyledikleri gibi tasarruf eyledi diyerek, mütevellinin huzurunda ikrar ve itiraf ettiğinde, sözü geçen mütevellinin de vakıflarda tevliyeti ve tasarrufu şer'î hasmın (Vâkıfın) yüzüne hoşnudlukla sabit olduğunda o da (vâkıf) teslim alma ve tasarrufu itiraf edip, birbirini ikrar ve itiraflarında yüzyüze ve sözlü olarak tasdik ettiklerinde, sözü geçen vâkıf-Allah'ın nimeti onun üzerine olsun- takirde bulunarak dedi ki, vakfa zayıflık ve gelirlerine eksiklik gelmesi yakın bir ihtimal olduğu için İmam-ı Azam (büyük imam) ve hümâm-ı eham⁷⁴ Kûfeli Hz. Ebû Hanife nezdinde vakıf akarın lüzumu olmadığına binaen ve insanlar arasında bilinip meşhur olduğu üzere, kıyas etme usulüne göre hareket ederek para vakfetmenin bâtil oluşu mukarrer ve muhakkak olup, buna bağlı olan şartların da bozukluğu belirli olup onaylanmıştır. Bu nedenle sözü edilen mülkler, akarlar, kökler(ağaçlar) ve müsakkafar⁷⁵ her ne varsa hepsinin vakfiyetinden döndüm. Sözü geçen mütevellî belirtilen mülklerden elini çekip, zikredilen parayı bana teslim etsin ve sözü geçen meblağ için ecr-i misilden başka aldığı mal da ona helal olmayıp, hakkı olmadığından onu da isterim diye dava ettiğinde; sözü geçen mütevellî de doğru cevaba ve güzel söze yönelip dedi ki; yazılan emlak ve sözü edilen akarlar imameyn-i hümameyn⁷⁶ katlarında mütevellîye teslim edildikten sonra vakfın lâzım olduğunda hiç şüphe yoktur. İmam-ı Züfer'den, İmam-ı Ensari'nin rivayet ettiği üzere paranın vakf olmasının doğruluğu inkar olunmaz ve geri çevrilmez hususlar kısmından olup, yazılan şartlar ve belirtilen zabıtların da onun mezhebi üzere doğruluğu mukarrer olup, doğru şart gereği gelir ve kazancından aldığım mal açık hakkımdır diye, münazaa ve muhasama edip, ta ki bu kitabın (vakfiyenin) baş kısmında imzası bulunan büyük bilginlerin başta geleni, ulu fazilet sahiplerinin ayı, insanların övüncü ve hâkimlerin dayanağı olan (kadının) huzurlarında duruşma yapıldığında, işaret edilen hâkim-Allah üzerine iyilik yağmurlarını bolca yağdırsın- sözü geçen akarların belirtilen şartlar ve zikredilen zabıtlar üzere vakfiyetinin doğruluğuna ve lüzumuna, sözü geçen paranın da vakfiyetinin doğruluğuna, şartlarının şer'î olduğuna ve görev zamanında mütevellinin zimmetinin beraatine şer'î ve uyulması gerekir şekilde hükmedip

74. Hümâm-ı Eham: Hümâm, himmetli azimli, bir işe sınıksız sarılıp onu başaran anlamındadır. Eham ise, daha fehâmetli, çok şerefli ve en ulu anlamında olup buna göre, Ebu Hanife için söylenen Hümâm-ı Eham demiyemi, sahasında en eski azim ve himmet sahibi, başanlı imam demektir.

75. Üzeri dam ile örtülü olan yerler. (Ev, han, dükkân gibi)

76. İmameyn kelimesi ile Hanefî mezhebinin ileri gelen bilginlerinden olan Ebu Yusuf ile Muhammed Şeybanî kastedilmektedir.

karar verdiğinde, sözü geçen vâkîf bu hususta isteğinde muvaffak olup, arzusu-
na ulaşamayınca dedikodu dizginini başka tarafa çevirip araştırma ve tartışma
yularını diğer yöne çekip, para vakfının sıhhatinin sözü geçen imamın görüşü
üzerine müselleme ve makbul olduğu doğru bir şekilde rivayet ve nakledilmek-
te ise de, bu miktar ile geri dönüp feshetmeye güç, imkân ve ihtimal kalmayıp
ecel ipi kesilmiş, telafi ve tedarik etme kulpu yok olmuş olmaz. Zira, vakfın sıh-
hati onun nezdinde lüzum devam ve tebedi icabetmez. Vâkîfın dileme dizgini
ile bozma ve baki kılma yetkisi elindedir. Çünkü vakfın sıhhatine hükmetmek
onun mezhebine göre geçerlidir, deyip vakıfdan dönmeye ve mütevelliden mal-
lın aslını geri almaya başladığında, sözü geçen müteveli cevap verip, her ne ka-
dar belirtilen para vakfının sıhhati sözü geçen imamın görüşü üzerine lüzum
ve tebedden ârî ve hâkimin hükmü bu görüş üzerine cârî ise de, hükümden sonra
sıhhat diğer imamların görüşlerine de sârîdir. Zira baştan başa bütün sultanlar,
ictihad (sonucu) ittifak ve icmâ⁷⁷ edilip hâkimin hükmünün bilinmesi ve icti-
had yerine mülâkî ve müsâdif olunması halinde o hükmün geçerli kesin ve cum-
hur nezdinde makbul ve müselleme olup bozma, bütün yargı işlerinde kabul ve
rıza gösterilir olması ve bilumum valilerin uygulayıp geçerli kılmasının gerekli
olduğunu açıkça belirtmiş, doğruluğunu ifade etmişlerdir. Bu yaygın ittifakın sıh-
hatin genelliğine ve şer'î şümûle bağlı olduğu gizli kalma şâibesinden uzak olup,
şüphesiz ve gösterişten arındırılmıştır. İmdi tartışma alanında doğruluğun asıl ol-
duğu İslâm âlimlerinin çoğunluğu nezdinde sabit, açık, meşruiyetin kendisi
gerçekleşip belirgin olduğunda başta gelen iki büyük imam (İmam Muhammed
ve Ebû Yusuf) görüşlerinde vakfın sahih olmasına lüzum gerekli, açık, devam,
ebediliği kesin olan bir husustur. Şüphesiz onların olgun görüş ve doğru mez-
hepleri üzerine lüzuma hükmolunmasını isterim dediğinde, hükümleri geçerli
olan, bozmayı kaldırıp (hükmü) kesinleştiren hakim, bu konuda üstün ve güzel
bakış ile uygun ve lâyük olan şekilde düşündüğünde iyilik kuralların, döşeyip
yaymayı daha uygun iyilik ve hasenât yapılarını yapmayı daha münasip görüp,
sözü geçen meblağın vakfiyetinin lüzumuna (gerekliliğine) da hükmedip, önce-
ki hükmünü muhkem kılıp, uygun olan kararını tamamlayarak kesinleştirip, sözü
geçen bütün vakıflar bilinen şekil ve açıklanan tarz üzerine kesinleşen sahih,
lâzım, açık vakıf ve habs olup, bundan sonra bozulmasına ve tersine bir işlem
yapılmasına imkân kalmadı, iptal edilmesi, bozulup düzensiz ve karışık hale ge-
tirilmesi ihtimal dışı oldu. *"Kim işittikten sonra onu (vasiyeti) değiştirirse, gü-
nahı, onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir⁷⁸. Kim
onu bildikten sonra değiştirirse Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti
onun üzerine olsun. İyilik yapan vâkîfların ecri Melik, Hak ve Mübin olan Al-
lah'ın üzerindedir. Kuşkusuz o, iyilik yapanları mükâfatlandırır. Tamamlamaya mu-
vaffak eden Allah'a hamdolsun. O'nun yüce Peygamberine ve peygamberin ai-
le fertleriyle temiz ve seçkin sahabelerine haşır ve karar gününe kadar çok çok
salât u selâm olsun.*

Şâhitler:

- 1- Mimar Mehmed Subaşı
- 2- Mustafa Oğlu Derviş teferrika-i Dergâh-ı Âlî⁷⁹
- 3- Mustafa Oğlu Şeyhî Çelebi Asker
- 4- Derviş oğlu Mustafa
- 5- Derviş oğlu Ömer

77. İcmâ-i Ümmet: Büyük fakihlerin dinle ilgili bir mevzuda birlik olmalarıdır.

78. Bakara Sûresi, âyet.181

79. Müteferrika; Hükümdarlarla vezirlerin ve diğer hizmet sahiplerinin maiyetinde hademe türünde olan bir kısım hizmet erbabı hakkında kullanılan bir tabirdir.

- 6- Abdullah oğlu Hasan Kâ'id-i Sultânî
- 7- Abdullah oğlu Yunus-Kâ'id-i Sultânî
- 8- Mehmed oğlu Mehmed-Kâ'id-i Sultânî
- 9- Mustafa oğlu Ahmed-Kâ'id-i Sultânî
- 10- Abdullah oğlu Ahmed-Asker
- 11- Abdullah oğlu İbrahim-Asker
- 12- Yusuf oğlu Mehmed-Asker
- 13- Abdullah oğlu Ahmed-Asker
- 14- Abdullah oğlu Haydar-Asker
- 15- Abdullah oğlu Rıdvan-Asker
- 16- Pervâne oğlu Süleyman-Bevâb-ı Sultânî
- 17- Abdullah oğlu Nasûh-Asker
- 18- Mahmud oğlu Hüseyin-Asker
- 19- Abdullah oğlu Behram
- 20- Mimar Mahmud Halife
- 21- Abdullah oğlu Hüsrev Bey Ahmed Paşa'da mütevellî
- 22- Abdullah oğlu Haydar Ahmed Paşa'da nâzır
- 23- Abdullah oğlu İsmail-Mimar
- 24- Abdullah oğlu Ahmed-Mimar
- 25- Abdullah oğlu Mehmed-Mimar
- 26- Abdullah oğlu Süleyman-Mimar
- 27- Abdullah oğlu Hızır-Mimar
- 28- Abdullah oğlu Ferruh-Mimar
- 29- Abdullah oğlu Mustafa-Mimar
- 30- Abdullah oğlu İbrahim-Asker
- 31- Pîrî Oğlu Hacı Abdülkerim Sözü geçen vakfın kâtibi
- 32- Yusuf oğlu Şah Veli
- 33- Ahmed oğlu Receb Sözü geçen mahalle mescidinin imamı
- 34- Abdullah oğlu Safer-Sözü geçeninin azatlısı
- 35- Abdullah oğlu İskender-Sözü geçeninin azatlısı
- 36- Haydar oğlu Ali Sözü geçen mahalle sâkini
- 37- Hasan Ali-Sözü geçen mahalle sâkini
- 38- Yahşi Sarrâc oğlu Mustafa-Mahallede sâkin
- 39- Veys oğlu Mehmed Sözü geçen mahallede sâkin
- 40- Şah oğlu Ahmed sözü geçen mahalle sâkini
- 41- İdrisoğlu Ali-Teberdârân-ı Hassa⁸⁰ Sözü geçen mahalle sâkini

80. Teberdârân-ı Hassa: Saray Baltacıları hakkında kullanılır bir tabirdir.

On The Great Turkish Architect Sinan's Being Also A Great Philanthropist

İbrahim ATEŞ

Remembered with gratitude and veneration also this year, the year of the four-hundredth anniversary of his death, Architect Sinan enjoys an everlasting fame and place in architecture and his unique mastery of the art is reflected in hundreds of structures he had left to his nation. It would be quite erroneous, however, if we remembered him only as a great genius whose works reflect the ingenuity of a whole nation. Documents in our possession prove that besides being an unparalleled artist he was also a truly great philanthropist and donor to pious foundations and attached utmost importance to social problems, community help and solidarity. The list of his homes, lands and various revenue-producing properties that he bequeathed to several pious foundations of his founding prove that he was a great reformist, a magnificent planner and a Muslim who sought after also his spiritual comfort in the Hereafter. As much as he had proven himself to be a revered and highly impressive architect in his numerous works he equalled this grandeur also in the spirit and wording of his deed of trust through which he left all his possessions, properties and the like to the benefit of the public.

A study of the whole range of his works will indicate that all edifices, buildings and structures of all types, e.g. viaducts, aqueducts, fountains, mosques, medreses, asylums, inns, caravanserais, bridges, lodges, turbehs, soup kitchens for the poor, public baths, youth hostels, guesthouses, shelters for the poor, the needy and the abandoned as well as myriads of other public and social buildings, charity works etc he was commissioned to construct constituted a host of pious foundations. Donors included sultans, the mother of a reigning sultan, heirs to the Ottoman throne, prime ministers of the time, ministers, governor generals, military judges, public financiers, a chief of doorkeepers guarding the Imperial Palace, a keeper of rough day-book of current financial transactions in government offices, inscribers of the Sultan's Imperial Monogram over the Imperial Letters-Patent, a chief surgeon of the Palace, medical officers in the service of the Sultan and similar high ranking civilian administrators. Further, side by side with these notable important personage of high office Architect Sinan constructed buildings dedicated for and endowed **ad infinitum** to charity and commissioned to him by simple but wealthy traders and artisans such as felt cap maker, silver and gold wire-drawer, maker and seller of pickles, goldsmith, butcher, barley merchant, fourriers etc....

It would be quite realistic therefore to assume that the great Architect himself had bequeathed a good deal of his personal possessions in the form of properties of various types to charity as pious foundations. A man of such great insight and virtue surely knew how to live eternally in the hearts and minds of generations to come.

In the midst of all charity works and endeavours that went on and in the happy medium wherein the rich and the not-so-rich, the administrator and the administered, men and women nearly all competed each other to help people, to endow for charity, it would surely befit the magnanimity of his soul that Sinan establish pious foundations of his own.

With such thoughts in mind in the study of the foundation documents, i.e. deed of trust, registry, recording and the like we came to the happy conclusion that also in this respect our Architect was peerless. We understood that this great man, this magnificent architect and artist, this person of unparalleled magnanimity had endowed all of his possessions painstakingly and deservedly earned throughout his long life to various charity works and institutions by establishing a number of foundations of his own. Further, we learned that this truly merciful man had provided not only for his family members but also for his distant and close relatives and neighbours, his home village, his township and people he had grown up with as well as for a number of animals. He bequeathed a large wooded land next to a fountain he had constructed in his native village of Ağırnas for the settlement of birds who descended to quench their thirst in this fountain. We realized what a superb mind, what a kind and generous heart this great man had in thinking the welfare of strangers side by side his own relatives and the comfort of birds side by side man's needs.

In the light of information contained in his deed of trust we conclude that he had a greater soul, nobler aspirations and more exalted inner life than his works in stone and cement inspire. He coveted nothing but to gain Allah's compassion, God's mercy and some occasional prayers after his death.

The deed of trust he had drawn up and established in connection with his endowment lists, besides revenue-producing properties, a great number of items such as the houses he lived in, the garden he cultivated, his book, money in his pocket and the tumb wherein he was to be laid to rest. Mesjids for practicing muslims, schools, public fountains, wooded land for birds in need of rest, lodgings for those to be employed in the management of his trust and workshops for those who will have to work for their living, all indicate to the fact that he had a very accomplished notion of endowing. In order to generate revenues to pay for salaries of people to be employed in the administration of his trust he earmarked part of his own income. He dedicated a mesjid, a school, fountains, aqueducts, water supply, books etc to the use by his people.

He endowed eighteen inns or caravanserais, thirty-eight workshops, nine homes, a large plot of land, four public fountains, a large garden or fruit orchard, a large boathouse, two watersupplies, one water conduit, dues and rates of a watermill of four troughs or chutes, one mesjid (small mosque), two school buildings, one turbeh (his own), one book and three hundred thousands of silver thaler. In addition, he stipulated that a total sum of 46.587 thalers -45.265 thalers to be spent for the realisation of twenty-three social and charity works enumerated in the deed plus 1322 thalers to be paid as annual mukataa¹ for eleven pieces of land mentioned and to be paid annually. This annual sum alone is equivalent to 85 millions of Turkish lira today (1988).

In our work entitled "*Architect Sinan's Pious Foundation*" we tried to give documented details connected with the establishment, administration, supervision, content and stipulations of the deed of trust that governs it, together with Sinan's own thoughts concerning his own endowment.

Architecet Sinan's deed of trust is registered in Log No. 576 (7:1) named "*Vakfiyye-i Sâbi'Mükerrer Müjeded*" as fourteenth in line beginning on page 23 and ending on page 28. Although undated we both strongly and safely surmise form its contents and expressions (style etc) that it was registered between 1566-1583. Consisting of six large and rectangular sheets the first and the sixth sheets have 25 lines each, the second and the fifth sheets 33 while the third and the fourth sheets have 35 lines each thus totalling 186 lines in all.

In past years researchers on Sinan's deed of trust made several mistakes in reading and renderig (transcription etc) of the text and could not therefore come out with the true signification. To cite an instance we will mention the late Ibrahim Hakkı Konyalı's work entitled "*The Great Architect Sinan*" published in 1948: the deed of trust was published in pp 71-88 of this book. However, a confusion of lines occured whereby on 28 spots words, sentences and expressions were omitted. There were 123 misreadings and 900 mistakes were committed in transcription of the whole text. As much as we feel grateful to earlier researchers and publishers on the subject, as experts in pious foundations texts we feel that it would suffice to give a correct transcription and modernization -purifiatiion of the language to render it uptodate- of the deed of trust.

Written in the old classical Ottoman language that comprised Arabic, Persian and Turkish words, expressions etc. all at the same time, the prayers scattered all around the text are in Arabic. Further, five sacred verses (from Quran) and three hadiths (the teachings of the Prophet) on the frontispiece (the first sheet) are given in Arabic. For this reason, it is deemed proper to furnish the reader with a full transcription of the text providing at the same time a modernized version in today's Turkish.

It was also determined and established the amenuensis who copied the text into the Log mentioned above made some omissions and errors during his copying process. We have endeavored therefore to correct these mistakes wherever they were to obtain the true and intended meanings and marked these spots in the Text by footnotes. In the brackets you will find words, that we believe omitted or mistaken, in their corrected spellings. Thus, we believe we have succeeded in making good several misrepresentations in and of the text.